87015

శ్రీ ర స్తు

అన్యవాదకోలాహలము

లఘు టీక

చెన్నపురి
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే
ప్రకటితము.

 [*Price Re.* **0-12-0**

శ్రీరస్తు

అన్యవాదకోలాహలము

లఘుటీక

Author: ఏకామ్రనాథుడు

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము

Printed by
V VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
at the 'Vavilla' Press,
Madras—1949.

పీఠిక

తెనుఁగున వీరశైవవాఙ్మయమునకు సంబంధించిన యీ లఘుకృతిని శైవగ్రంథముల మాముద్రణాలయమున నచ్చు వేయించినవారును మాకుమిత్రులును నగు నెల్లూరుజిల్లా ఇందుకూరుపేట గ్రామవాసులు కీర్తిశేషులు శ్రీగంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవరగారు ఇచ్చిరి. ఇది "ఏకాన్తగుణచిత్తసలిన భృంగ సోమనాథలింగ" అనుమకుటముగల యొక శతకము. ఈ శతకమున విశేష మేమనగా, నిందులో శైవకవిసార్వభౌముఁ డగు పాల్కురికి సోమనారాధ్యుని గ్రంథములనుండి, శైవ మతోద్ధారకములైన ప్రమాణములన్నియు గైకొనబడినవి. అందలి వాక్యము లిందులో యథాతథముగా నున్నవి. గ్రంథకర్తయే దీనిని "పాల్కురికయ్య ప్రబంధంబులన్నియు వెట్టినయొకకంపుపెట్టె యనఁగ" యని 108 పద్యములో చెప్పి యున్నాఁడు.

ఈశతకమునందు 109 సీసపద్యములు కలవు. సీసపద్యములకు ఆటవెలదులే యుండుట విశేషము. ఈపద్యములు వేమన మొదలగు కవు లనుకరించినట్లు క్రిందిపద్యపాదములవలన తెలియుచున్నవి.

> తలఁబోడియైనను, తత్త్వజ్ఞుఁడేనియు
> తలబోడిపడుచు తత్త్వజ్ఞుగాలె

అనునది

> తలలుబోడియైన తలపులుబోడులా
> విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

అని వేమన అనుకరించినాఁడు. ఈశతకమువలన పాల్కురికి సోమనాథునివృత్తాంతముకూడ చాలఁగా తెలియఁగలదు.

దీనిని రచియించినకవి యెవరో యింతవఱకు తేలలేదు. ఈగ్రంథమును మొదట సం॥ 1884 లో ఏడునూతుల ముత్తయ్యగారుశైవరత్నాకర ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రించునప్పుడు దీనిని శివయోగింద్రవిరచితమని వ్రాసిరి. శతకకవులచరిత్ర 30 వ పుటలో దీనికర్త సోమేశ్వరారాధ్యులని కలదు. మాకు చూడగా ఏకామ్రనాథుడు దీనికి కర్తయని తెలియుచున్నది. ఏకామ్రనాథుడే యేకోరామనాథుడు. ఈతడు పాల్కురికి సోమనాథునిశిష్యుడైనట్లు స్థానికచరిత్రలు తెలుపుచున్నవి. కాబట్టి కవియే తన్నుతా సంబోధించుకొనునాచారమునుబట్టి, వేమన మొదలగువారివలె వ్రాసికొనియుండును. ఏకోరాముడు చాల ప్రసిద్ధుడైనశైవాచార్యుఁడు. ప్రస్తుతము పిల్లలంపల్లి వారికి మూలపురుషుఁడు.

వీరశైవమతమునకు విశిష్టమైనవాఙ్మయ మున్నది. అందులో నొకటియగు పైగ్రంథమును, అందఱికి సుబోధకముగ నుండుటకు టీకకూడ వ్రాయించితిమి. ఇంకను ద్విపద బసవపురాణాది వీరశైవగ్రంథముల త్వరలో ముద్రించుచున్నాము. గానసాయాగ్రంథములలో నీగ్రంథ విషయము విస్తరింపగలము. వీరశైవమతతత్త్వమును సులభముగా తెలియఁజేయు నీగ్రంథము నాంధ్రమహాజను లాదరింతురుగాత!

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

నిడుదవోలు వెంకటరావు.

శ్రీశివాయగురవేనమః.

అన్యవాద కోలాహలము

సీ. శ్రీగురులింగసంచితదయాస్ఫూర్తి
శరణైకవర్తి విస్ఫారకీర్తి
విరహితాశాబంధుఁ బరతత్త్వసంబంధు
హర్షసుధాసింధు నార్తబంధు
శరణాగతత్రాణు సద్భక్తకళ్యాణు
మహితప్రవీణు నిర్మలధురీణు
వేదార్థనిస్సీము విశ్రుతగుణధాము
శోభనోద్దాము భక్తాభిరాము

ఆ. నిన్ను నాశ్రయించి నెఱి 'నన్యవాదకో
లాహలంబు' వేదలాలితముగ
నే నుపన్యసింతు నేకామ్రగురుచిత్త
నలినభృంగ సోమనాథలింగ! ౧

లఘుటీక. శ్రీగురులింగ = శక్తితోఁగూడిన గురుస్వరూపమున లింగ మైనవాఁడా! శరణైకవర్తి = శివభక్తులందు ముఖ్యముగ నుండువాఁడు! విరహితాశాబంధు = ఆశాపాశములేనివాఁడు, పరతత్త్వసంబంధు = పరమశివుని యథార్థస్వరూపము నెఱిఁగినవాఁడు, హర్షసుధాసింధు = ఆనందసముద్రుఁడు, మహితప్రవీణు = పూజ్యులైనవారిలో ఉత్తముఁడు, వేదార్థనిస్సీము = మేరలేనివేదార్థమును తెలిసినవాఁడు, శోభనోద్దాము = అఖండమైనమంగళములను గూర్చువాఁడు, నెఱిన్ = రమ్యముగ, వేదలాలితముగ = పదము

లకు సరిపడునట్లుగ, విశ్రమగురుచిత్తనలినభృంగ = విశ్రమనాథుడను గురువు చిత్తమనెడి పద్మమున తుమ్మెదయై విహరించువాడా !

ఈకవి అన్యవాదకోలాహలమను ఈగ్రంథమును గురులింగరూపుఁడైన పాలకురికి సోమనాథున కంకితముసేయుచు, సోమనాథుని లింగరూపునిగ భావించియున్నాఁడు. ఈ అన్యవాదకోలాహలమును వేదార్థముసంపూర్ణ విశేషములతోఁగూడి పరమశివుని పారమ్యమును ప్రతిపాదించునట్లుగా రచించు చుంటి నని కవి తెలిపియున్నాఁడు.

సీ. 'బసవపురాణ' ప్రబంధంబు మీరు ర
చించినయభినవశ్రీ నుతించి
మీ రర్థి శ్రీ'పండితారాధ్యచరితంబు'
చెప్పిన నిరుపమస్థితి నుతించి
మీరు 'చతుర్వేద సారంబు' చేసిన
మహితపాండిత్య సమ్మతి నుతించి
'బసవరాజీ'యాది బహుకృతుల్ మీరు ని
ర్మించినసామర్థ్య మే నుతించి
ఆ. రసికతత్త్వభావ రతి నన్యవాదకో
లాహలంబు వేదలాలితముగ, నే... ౨

పాలకురికిసోమనాథుఁడు బసవపురాణము, పండితారాధ్యచరితము, చతుర్వేదసారము, బసవరాజీయము మొదలగుగ్రంథములను రచించెననియు, తాను వానినన్నిటిని అవధానముచేసికొని ఈగ్రంథము చెప్పుచుంటి నని, కవి అనినాఁడు.

సీ. భవదీయసంబంధబంధురం బయ్యె నే
భాగ్యంబుఁజేసెనో పాలకురికి

భవదంఘ్రిపూజనాపరులకి మ్మగ్యై నే
భాగ్యంబుఁ జేసెనో పాలకురికి
యుష్మద్విహారసంయుక్తమై వెలసె నే
భాగ్యంబుఁ జేసెనో పాలకురికి
యుష్మదీయాశ్రమాత్యున్నతిఁ బొందె నే
భాగ్యంబుఁ జేసెనో పాలకురికి
ఆ. పాలకురికి యెట్టి భాగ్యంబుచేసెనో
నీస్వనామపూర్వనిహిత మయ్యె
నీహితానుషంగ...లింగ. 3

టీ. భవదీయసంబంధబంధురంబు = మీసంబంధమునకే అందమైనది, భవదంఘ్రిపూజనాపరులకు = మీపాదముకు పూజించుటయందు ఆసక్తిగల వారికి, ఇమ్ము = స్థానము, ఉనికిపట్టు. యుష్మద్విహారసంయుక్తమై = మీవిహారముతో కూడినదై, నీస్వనామపూర్వనిహితము = మీపేరునకుఁ బూర్వమందు కూర్పఁబడినది. పాలకురికి = పాలకురికి యను గ్రామము, సోమనాథుని యింటి పేరు ఆగ్రామనామ మగుటచే కవి యీతీరున వర్ణించినాఁడు.

సీ. బసవయ్య నాచన్న బసవయ్య నిజలింగ
చిక్కయ్య కక్కయ్యఁ జిత్తగించి
మాచయ్య సవరద నాచయ్య కల్లికేత
బ్రహ్మయ్య బొమ్మయ్యఁ బ్రస్తుతించి
వేమయ్య నేకాంతరామయ్య బల్లేశు
మల్లయ్య నల్లయ్య మదిఁ భజించి
హొన్నయ్య మేదర చన్నయ్య శివరాత్రి
సంగయ్య వంకయ్య సన్నుతించి

తే. కోరి యన్యవాద కోలాహలం బను
సీసశతక మింపు చిగురులొత్త, నే... ౪

ఈపద్యమున శివభక్తాగ్రేసరుల నందఱను నుతించి యీ సీసశతకమును రచించుచున్నట్లు ప్రతిజ్ఞ యొనర్చినాఁడు.

సీ. ఆరాధ్య దేవర నతిభక్తిఁ గీర్తించి
యనఘుమంచన పండితయ్యఁ గొలిచి
పోడ్డల బాచయ్య సుముఖుగాఁ బ్రార్థించి
గోవిందభట్టారకున్ని భజించి
జ్ఞాన సంబంధుఁ బ్రసన్నుఁగా నుతియించి
బిబ్బ బాచయ్య సంప్రీతిఁ దలఁచి
కెంబావి భోగయ్య కీర్తన గావించి
నంబెన్న నేప్రొద్దు నాశ్రయించి
ఆ. వలను మెఱసి యన్యవాదకోలాహలం
బనెడి సీసశతక మతిశయిల్ల, నే... ౫

సీ. కర్మవాదంబెల్ల గజిబిజిచేసిన
కాటకోటయ్య సత్కరుణఁజేసి
జైనవాదం బెల్లఁ జిట్టుముట్టాడిన
దాసి దేవయ్య సత్కరుణఁజేసి
కాలవాదంబెల్ల కల్లగాఁజేయు మా
ర్కండేయ మౌని సత్కరుణఁజేసి
యన్యవాదంబెల్ల యదటణఁగించిన
పురగణోత్తముల సత్కరుణఁజేసి
ఆ. వలను మెఱసి యన్యవాద కోలాహలం
బనెడి సీసశతక మతిశయిల్ల, నే... ౬

టీ. కాటకోటయ్య అనుభక్తుఁడు కర్మమే దైవమనువాదమును చీకాకు పఱచెను. దాసి దేవయ్య జైనమతస్థులవాదమును పిండిచేసెను. మార్కండేయ మహర్షి కాలమే దైవ మనువాదమును లేకుండఁజేసెను. హరగణశ్రేష్ఠులు ఇతరులవాదములయుద్ధతి నణఁగించిరి. ఇట్టి భక్తవరేణ్యులకరుణసంపాదించి యీశతకమును నేను రచింతును.

సీ. వేదాంతవేదసంవేదితార్థంబులు
నఖిలశాస్త్రేతిహాసార్థములును
సంచితోపపురాణసమ్యగర్థంబులు
నాదిపురాణ సారార్థములును
మోదితమూలాగమోదితార్థంబులు
నారుషపౌరుషేయార్థములును
భ్రాజితామేయ సంపాదితార్థంబులు
నంచితశివరహస్యార్థములును
ఆ. వగ సఁగూర్చి యస్య వాసకోలాహలం
బనెడు సీసశతక మతిశయిల్ల, నే... 2

టీ. వేదాంతవేదసంవేదితార్థంబులు = ఉపనిషత్తులందును వేదములందును తెలుపఁబడినవిషయములు, అఖిలశాస్త్రేతిహాసార్థములును = సమస్తశాస్త్రములలోను పూర్వగాథలలోను గలవిశేషములును, సంచితోపపురాణసమ్యగర్థంబులు = కూర్పఁబడిన ఉపపురాణములలోని మంచివిషయములును, ఆదిపురాణసారార్థములును, మొదటి అష్టాదశపురాణములలో సారమైన అంశములును, మోదితమూలాగమోదితార్థంబులు = అభివృద్ధినందిన ప్రధానాగమములలోని విషయములను, ఆరుషపౌరుషేయార్థములును = ఋషులు మహాపురుషులును దెలుపువిశేషములును, భ్రాజితామేయసంపాదితార్థంబులు = వికాసముతోఁగూడిన సాటిలేనియమూల్యవిషయములను, అంచితశివరహస్యార్థ

ముులను = శివునిగూర్చిన విశేషరహస్యార్థములను క్రమముగ కూర్చి యీసీస శతక మొప్పును.

సీ. వేదవాదులకును భేదవాదులకుదు
　　ర్మదబౌద్ధులకు గుండె బెదు రనంగ
నాత్మైక్యవాదమాయావాదులకును లో
　　కాయతులకుఁ గంటి కసు వనంగ
కాలవాదులకును గర్మవాదులకు సాం
　　ఖ్యులకు సుప్రతిఁగట్టు గుది యనంగ
శాక్తేయవాద వైష్ణవవాదులకు నాంత
　　రాళికులకు నెత్తి గాల మనఁగ

ఆ. జైనవాదులకును సన్యాసులకు మహో
గ్రముగ ముక్కుమీఁదికత్తి యనఁగ
సీకృతి రచియింతు నే... ౧

టీ. వేదవాదులకు = మీమాంసకులకు, భేదవాదులకు = ద్వైతులకు, దుర్మతబౌద్ధులకు = దురభిమానముగల బౌద్ధమతస్థులకు, గుండెబెదురు = భయము గలిగించునది, ఆత్మైక్యవాదమాయావాదులకు = జీవాత్మపరమాత్మ లొక్కటియే, (మాయయే జగత్తుయొక్క సృష్టిస్థితిలయములకు కారణమను అద్వైతమతస్థులకు), లోకాయతులకు=చార్వాకమతస్థులకు, కంటికసువు = కంటిలోని నలుసు (మిక్కిలి బాధనుకలిగించునది.) కాలవాదులకు=కాలమే పరమేశ్వరుఁడనువారికి, కర్మవాదులకు = కర్మమే దైవమనువారికి, సాంఖ్యులకు = ప్రకృతిపురుషవివేకమే మోక్షమనెడుసాంఖ్యమతస్థులకు, గుది=బందము త్రాడు, శాక్తేయవాదవైష్ణవాదులకు = శక్తి నారాధించువారికి, విశిష్టాద్వైతమతస్థులకు ఆంతరాళికులకు = మాధ్వమతస్థులకు, నెత్తిగాలము = శిరస్సునందుఁ దగిలెడిగాలము, జైనవాదులకు = జినమహర్షియే దైవమనెడి జైనమతస్థులకు, సన్యాసులకు = సన్యాసాశ్రమము తీసికొన్నవారలకు, ముక్కుమీఁదకత్తి.

భస్మమహిమ

సీ. శుంభద్గదాంభోధి కుంభజ సంరంభ
బంధుర ప్రతిభావిభాతి భూతి
దారిద్ర్యకుధ్ర విద్రావణ దారుణ
మాతతపురుహూత హేతిభూతి
నిర్బంధ బహుజన్మ సీరంధ్రమోహాంధ
కారార్క (దివ్య) విఖ్యాతిభూతి
కర్మవల్లీమూల నిర్మూలనోద్ఘాత
శాతకుద్దాల ప్రభాతి భూతి
ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్ము
లెట్టిపాపమతులొ యే ౯

టీ. శుంభద్గదాంభోధి......విభాతి = [illegible] రోగములను సముద్రమును కబళించుటలో అగస్త్యమహర్షికిఁగల సామర్థ్యమువంటి సామర్థ్యముగలది. భూతి = భస్మము, దారిద్ర్య......పురుహూతహేతి = దారిద్ర్యమను పర్వతములను తునిమివేయుటలో వజ్రాయుధమైనది. నిర్బంధబహుజన్మ...అర్కవిఖ్యాతి = తప్పనిదిగావచ్చు అనేకజన్మార్జితమైన గాఢమగు మోహాంధకారమునకు సూర్యప్రకాశమైనది. కర్మవల్లీ...కుద్దాలప్రభాతి = అనేకజన్మములనుండి పెరుగుచున్నకర్మమను తీఁగెలను మూఁకటివేరుతోఁ బెల్లగించుటకు గుద్దాలికమైనది, ఆమ్నాయ...భస్మవిముఖవృత్తిఁ = వేదములలోఁ బొగడఁబడినభస్మను దాల్చుటకు విముఖమైనచిత్తవృత్తితోఁ జెడిరి.

సీ. భసితంబు శంకరోల్లసితంబు భవభయ
గ్రసితంబు లోకప్రకాశితంబు

భసితంబు శ్రుత్యుపన్యసితంబు గంధప్ర
హాసితంబు మలిన సన్న్యాసితంబు
భసితంబు శివకళాభ్యసితంబు దుష్టవి
శసితంబు శిష్టానుశాసితంబు
భసితంబు భక్తిసంవసితంబు చంద్రికా
భసితంబు పరమప్రభాసితంబు

ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖస్మృతిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజెప్పు
లెట్టిపాపమతులొ... ౧౦

టీ. భసితంబు = భస్మము, శంకరోల్లసితంబు = శంకరునిచేనలంకరించుకొనఁబడినది, భవభయకృశితంబు = సంసారభయమును లేకుండఁజేయునది, శ్రుత్యుపన్యసితంబు = వేదములలో ప్రసిద్ధమైనది, గంధప్రహాసితంబు = మంచి పరిమళముతోఁగూడినది, మలినసన్న్యాసితంబు = మాలిన్యముఁబోఁగొట్టునది, శివకళాభ్యసితంబు = ఈశ్వరాంశను కలుగఁజేయునది, దుష్ట విశసితంబు = దుష్టులను హింసించునది, శిష్టానుశాసితంబు = శిష్టుచే స్వీకరింపఁబడినది, భక్తిసంవసితంబు = భక్తివాసన నిచ్చునది. చంద్రికాభసితంబు=వెన్నెలవలె తెల్లనైనది, పరమప్రభాసితంబు = చాల ప్రకాశించునది.

సీ. భస్మంబు విమలసద్భక్తిక్రియా కల్ప
లతికాఫలార్థ మూలప్రదంబు
భస్మంబు శంకరార్పణయోగ్యభక్తి నై
వేద్యకుంభ పవిత్ర వేష్టనంబు
భస్మంబు సచ్ఛివ భక్తికేదార వ
స్సదోఘ పరిహృతోద్వ్యక్షకంబు ?

భస్మం బలంకృత భక్తికన్యావశీ
కరణకల్పితతిలకప్రదంబు

ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్మ
లెట్టిపాపమతులొ... ౧౧

టీ. విమల...మూలప్రదంబు = స్వచ్ఛమైన భక్తియనెడు కల్పలత ఫలించుటకు మూలమైనది, శంకరార్పణ...వేష్టనంబు = శంకరునకు అర్పించుటకు తగిన నైవేద్యకలశమునకు పవిత్రమైన ఆవరణము, సచ్ఛివభక్తి...ప్యర్థకంబు = మంచి శివభక్తి యనెడుపాలను ఫలించుటకు మంచి నీరమైనది. అలంకృతభక్తికన్యా...తిలకప్రదంబు = బాగుగ నలంకరించుకొనిన భక్తియను కన్యకను వశముచేసికొనుట కేర్పఱుపఁబడిన తిలకము సుమా.

సీ. క్షారంబు భక్త్యలంకారంబు లోకాను
సారంబు విగత సంసార మనుచు
క్షారంబు పరమార్థసారంబు సద్గుణా
ధారంబు ప్రాభవోద్ధార మనుచు
క్షారంబు మోక్ష సంస్కారంబు భవబహి
ష్కారంబు వైదికాధార మనుచు
క్షారంబు వైరాగ్యసారంబు మోక్షాబ్ధి
తీరంబు నిరయనిస్సార మనుచు
నాదిఁ జదివి జదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్మ
లెట్టి పాపమతులొ యే... ౧౨

టీ. క్షారంబు = భస్మము, భక్త్యలంకారంబు = భక్తికి అలంకారమైనది, లోకానుసారంబు = లోకమును అనుసరించునది, విగతసంసారము =

సంసారమును దూరముచేయునది, పరమార్థసారంబు=పరమార్థమునకు సారమైనది, సద్గుణాధారంబు=సద్గుణములకు ఆధారమైనది, ప్రాభవోద్ధారము=గొప్పతనమును దెచ్చునది. మోక్షసంస్కారంబు = మోక్షమును కలిగించునది, భవబహిష్కారంబు = సంసారమును దూరముచేయునది, వైదికాధారము = వేదమార్గముననడుచుకొనువారి కాధారము, వైరాగ్యసాగరంబు = వైరాగ్యమును వృద్ధిచేయునది, మోక్షాభితీరంబు = మోక్షమునకు దరియైనది, నిరయనిస్సారము = నరకమును దాటించునది.

సీ. యక్షరక్షోరగా ధ్యక్షోపనాక్షేప
  తితిక్షియమాన సంరక్షరక్ష
రూక్షేషణా బ్రహ్మరాక్షసవిక్షేప
  ణక్షేపమానాభి రక్షరక్ష
యాక్షేపభూతాన లేక్ష కక్షపణుతా
  దిక్షేపమాన సుర రక్షరక్ష
యక్షీయదాక్షిణ్య దక్షణేశ్వరభయ
  ప్రక్షణ రక్షణ రక్షణ రక్షరక్ష
ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెట్టిజన్ము
లెట్టి పాపమతులో యే... ౧3

టీ. యక్ష...సరక్ష = యక్షులు రక్షస్సులు ఉరగులు మొదలగువారి బాధలచే పీడింపఁబడి కృశించువారికి రక్షకమైనది. రక్ష = విభూతి.

సీ. కరమర్థి నైశ్వర్యకారణోద్భూతినా
  భూత్యైకహేతువై భూతి యయ్యె
తగభావనాధ్యాసితంబునా నిరవద్య
  భావనోద్దామమై భసిత మయ్యె

నలినాపదాత్రక్షణాత్తారమనవిప
    త్కారణ సంహారణమై తారమయ్యె
నలి నభి రక్షణాత్ క్షేతి యనఁగ సు
    ర్వాసు రక్షణీయమై రక్ష యయ్యె
ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
    విముఖవృత్తిఁ జెడిరి పెట్టి జన్మ
    లెట్టి పాపమతులొ యే... ౧౪

టీ. కరము = మిక్కిలి, అర్థిన్ = ప్రీతితో, ఐశ్వర్యకారణోద్భాతినాన్ = ఐశ్వర్యమునకు కారణ మగునది యని, భూత్యైకహేతువై = సంపదకు ముఖ్యకారణమై, భావనాత్ భసితంబు=భావనచేయుటవలన భసిత మని, నిరవద్యభావనోద్దామమై=సాటిలేనిభావనచే గొప్పదియై, ఆపదాత్రక్షణాత్తారమ్ = ఆపదనుండి రక్షించునదిగనుక 'క్షారము' అని, విపత్కారసంహారణమై=ఆపత్తును గలిగించువానిని హరించునదియై, అభిరక్షణాద్రక్షేతి= అంతటను రక్షించునది గనుక 'రక్ష' యని, సుర్వాసురక్షణీయమై = దేవతల నుండి రాక్షసులనుండి రక్షించునదియై.

సీ. ధరఁ 'గృతం స్యాదకృతం తేన' యన భూతి
    లే కెద్ది చేసిన లేదు ఫలము
ధరశ్రుతమప్యశ్రుతం భవే త్తేన భూతి
    లేకెద్ది విన్నను లేదు ఫలము
తగనధి తమనధి తం భవే యనభూతి
    లేకెద్ది నుడివిన లేదు ఫలము
పారి నదీస్నాన తపోమంత్ర మనభూతి
    లేకెద్ది వొడఁగిన లేదు ఫలము

ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్ము
లెట్టి పాపమతులొ యే... ౧౫

టీ. ధరన్ = భూమిపై, కృతంస్యాత్కృతం తేన = ఆతఁడుచేసినది చేయనట్లగును. శ్రుతమప్యశ్రుతంస్యాత్ = వినినను విననిదగును. అధీత మనధీతం = చదివినను చదవనిదగును. సతపోనదీక్షానమంత్రమున్ = తపస్సు, దీక్ష మంత్రమును లేవు. భూతిరేఖాశూన్యుఁడు ఏదిచేసినను, ఏదివిన్నను, ఏది చదివినను ఫలింపవు.

సీ. సార్థంబుగా 'సర్వతీర్థేషు తత్పుణ్య'
మని చెప్పు మఱియు భీమాగమంబు
దృష్టంబుగా 'వైశ్వదేవే సురార్చనే'
యని చెప్పు మఱియు భీమాగమంబు
అనుషక్తి 'మృత్యుం జయతి మానవో' యంచు
నటఁ జెప్పు మఱియు భీమాగమంబు
సత్యంబుగా 'దేవ సర్వమనుష్ఠితం'
బని చెప్పు మఱియు భీమాగమంబు

ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱి జన్ము
లెట్టి పాపమతులొ... ౧౬

టీ. సార్థంబుగా = అర్థముతోఁ గూడునట్లుగా, సర్వతీర్థేషు = సమస్త తీర్థములందు, తత్పుణ్యం = ఆపుణ్యము, సమస్తతీర్థములందును స్నానముచేసిన ఫలము భస్మముధరించుటచేఁ గలుగును. దృష్టంబుగా = ప్రత్యక్షముగా, వైశ్వదేవే = వైశ్వదేవ మనుహోమము చేయుటయందును, సురార్చనే =

దేవతార్చన చేయుటయందును కలుగుపుణ్యము గలుగుననుట, అనుషక్తిన్ = మేనికిఁదగిలినంతమాత్రమున, మానవః = మనుష్యుఁడు, మృత్యుంజయతి = మృత్యువును జయించును, దేవ=ప్రభూ! సర్వమ్=సమస్తమును, అనుష్ఠితమ్= చేయఁబడినది: భస్మమును దాల్చినవాఁడు సమస్తమును ఆచరించినవాఁడగును.

సీ. రమణమై కూర్మపురాణంబు సర్వయ
జ్ఞేషుభాగిన యని నిశ్చయించు
క్రమ మొప్ప గరుడపురాణంబు త్వాభస్మ
నైన ప్రకుర్వీత యని నుతించుఁ
బ్రతిన బ్రహ్మాండపురాణంబు తెల్పిన
భస్మనా విక్కానిప్రస్తుతించుఁ
బ్రవిమలభంగి మానవపురాణము శివ
వాక్యం నసంశయో యని విధించు

ఆ. ననుచుఁ జదివి చదివి యూపుర్వ్య యనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజనులు
లెట్టి పాపమతులొ... ౧౫

టీ. రమణమై = అందముగా, సర్వయజ్ఞేషు=సమస్తయజ్ఞములయందు, భాగినః=భాగముగలవారు, భస్మనైవ ప్రకుర్వీత=భస్మముతోఁగూడియే చేయవలెను. శివవాక్యం న సంశయః=శివుఁడు చెప్పినమాటగాన సంశయము లేదు.

సీ. తగ మంత్రితంభస్మ ధారయేత్తని మ్రోయు
నొగిని శ్వేతాశ్వతరోపనిషది
నెరయ జాబాలోపనిషది 'స ఏవభ
స్మ జ్యోతి'రని మ్రోయు మఱియు నట్లు
మహిమ 'భూత్యై న ప్రమదితవ్య'మని మ్రోయు
నాయజుర్వేదంబు నదియుఁగాక

మఱి 'యగ్నిరితిభస్మ' మన వాయురితి భస్మ
మన యథర్వణ శిరస్సునందు మ్రోయు
ఆ. ననుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెంది వెఱ్ఱిజన్ము
లెట్టి పాపమతులొ... ౧౭

టీక. మన్త్రితంభస్మధారయేత్ = మన్త్రింపఁబడిన భస్మము ధరింపవలెను. స ఏవ భస్మజ్యోతిః=ఆభస్మమే తేజస్స్వరూపము, మహిమన్= సామర్థ్యముతో, భూత్యై న ప్రమదితవ్యం = భూతికొఱకు ప్రమాదమును పొందకూడదు. అగ్నిరితి భస్మ = అగ్ని యనునది భస్మము. వాయురితి భస్మ = వాయు వనునది భస్మము. అథర్వణశిరస్సునందు = అథర్వణశిఖ యను ఉపనిషత్తునందు (వైదిక ము ఉపనిషత్తులందు విభూతిప్రాశస్త్యము చెప్పఁబడినది.)

సీ. విన సభూతో నభవిష్యతి యనుచు స్కాం
దాగస్త్య సంవాదమందు మ్రోయు
నిర్ణయంబుగ శివాగ్ని ర్భూతి రుత్తమం
బని క్రియాసారంబునందు మ్రోయు
మఱియుఁ జందన కుంకుమం బైన యని దాని
యటమీఁద లైంగ్యంబునందు మ్రోయు
లలితం పురాణాని యఖిలాని చాయని
యఖిలపురాణంబులందు మ్రోయు
ఆ. ననుచుఁ జదివి చదివియామ్నాయనుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్ము
లెట్టి పాపమతులొ యే... ౧౮

టీ. నభూతో న భవిష్యతి = ఇంతకుముందు లేదు, ఇఁకమీఁద ఉండదు, స్కాందాగస్త్యసంవాదమందు = స్కాందపురాణమునందున్న అగస్త్యమహర్షిసంవాదమునందు, శివాగ్నిరూపిస్యుత్తమం = విభూతి శివస్వరూపము, అగ్నిస్వరూపము, ఉత్తమమైనది, చందనకుంకుమంబైన = మంచి గంధము, కుంకుమమును, విభూతిమీఁదనే ధరింపవలయును, లైంగ్యంబునందు= లింగపురాణమునందు.

సీ. భీకరంబుగ సురాంపీత్వా యనుట సురం
పానాది దోషముల్ పాయుభూతి
గతి గురుదారాంశ్చ గత్వా యనుట గురు
తల్పగామ్యఘములు దలఁగు భూతి
కృతి బ్రహ్మహత్యాంచ కృత్వా యనుట బ్రహ్మ
హత్యాదిదురితంబు లడఁగు భూతి
ప్రతిముచ్యతే సర్వపాపేభ్య యనుట స
మస్తపాపంబులు మడియు భూతి

ఆ. యనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయ యనుభస్మ
నిముఖవృత్తిఁ జెప్పెఁ బెక్కుశ్రుతులు
బెట్టి పాపములతులో యే... ౨౦

టీ. సురాంపీత్వా=కల్లు త్రాగి, గతిన్=నడవడిక, గురుదారాంశ్చగత్వా= గురుభార్యతో క్రీడించి, గురుతల్పగామ్యఘములు = గురుపత్నీసంగమము మొదలగు పాపములు, పాయున్ = పోవును, కృతిన్ = చేతలో, బ్రహ్మహత్యాంచకృత్వా = బ్రాహ్మణుని చంపి, దురితంబులు = పాపములు, అడఁగు = నశించును, ప్రతిముచ్యతే సర్వపాపేభ్యః = సమస్తపాపముల నుండి విడువఁబడును, మడియున్ = నశించును. భూతి నిఖిలకల్మషనాశన సాధనమని భావము.

సీ. పద్మనాభాబ్జసంభవపాకశాసన
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు
అర్కేందుపావక యమవరుణకుబేర
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు
రామ మార్కండేయ రఘురామ బలరామ
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు
ద్వైపాయనాగస్త్య వత్స కుత్స పులస్త్య
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు
ఆ. అనుచుఁ జదివి చదివి యామ్నాయసుతభస్మ
విముఖవృత్తిఁ జెడిరి వెఱ్ఱిజన్ము
లెట్టిపాపమతులొ యే... ౨౧

టీ. పద్మనాభాబ్జసంభవ పాకశాసనముఖ్యులు = బ్రహ్మ విష్ణువు ఇంద్రుఁడు మొదలయినవారు, భూతి త్రిపుండ్రధరులు = విభూతియొక్క మూఁడురేఖలను ధరించినవారు. అర్కేందు పావక యమ వరుణ కుబేర ముఖ్యులు=సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు అగ్ని యముఁడు వరుణుఁడు కుబేరుఁడు మొదలయినవారు, రామ మార్కండేయ రఘురామ బలరామముఖ్యులు=పరశురాముఁడు మార్కండేయుఁడు శ్రీరాముఁడు బలరాముఁడు మొదలయినవారు, ద్వైపాయనాగస్త్యవత్సకుత్సపులస్త్యముఖ్యులు = వ్యాసుఁడు అగస్త్యుఁడు వత్స కుత్స పులస్త్య మొదలయినవారును భూతిధారులే.

రుద్రాక్ష మహిమ

సీ. యక్షరక్షోహి విద్యాధరకిన్నర
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు
కపిల గౌతమ కణ్వ కౌశిక గార్గేయ
ముఖ్యులు భూతి త్రిపుండ్రధరులు

అరయ నేతాని రుద్రాక్షాణి యని యజు
ర్వేద సూక్తోక్తంబు విస్తరింప
నతియు వేదాధారయంతి వేదాధార
యంతి యంచు సదస్సందు మ్రోయ
యస్తాని ధారయే త్తనఁగ గచ్ఛంతి సం
సనగ తీర్వస్స్వప్న మనఁగ మఱియు
నని సున్మిషన్నిమిషన్నపి యనఁగ రు
ద్రాక్షాణి ధారణ మని సమస్త

ఆ. సంహితలఁ బురాణశాస్త్రేతిహాసముల్
నొప్పఁ జదివి చదివి చెప్ప విడిచి
రెట్టిపాపమతులో యే... ౨౨

టీ. యక్ష.........ముఖ్యులు = యక్షులు, రాక్షసులు, నాగులు విద్యాధరులు కిన్నరులు మొదలగువారు. అరయన్ = ఆలోచింపఁగా, ఏతానిరుద్రాక్షాణి = ఇవి రుద్రాక్షములు అని, యజుర్వేదోక్తసూక్తంబు = యజుర్వేదములోని మంత్రము, విస్తరింప = విస్తరించి చెప్పఁగా, వేదాధారయంతి = వేదములు ధరించుచున్నవి, సదస్సందు = యజ్ఞసభయందు, యస్తాని ధారయేత్ = ఎవఁడు వానిని ధరించునో, గచ్ఛంతి సంసారగతీర్వస్వప్నం = అతఁడు సంసారగతులను పొందఁడు. ఉన్మిషన్నిమిషన్నపి = నిద్రించినను మేలుకొనినను, రుద్రాక్షాణి ధారణమ్ = రుద్రాక్షలను ధరించుట, సమస్త సంహితల్ = సంహితలన్నింటిలో, పురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ = పురాణములు శాస్త్రములు ఇతిహాసములు, ఒప్పన్ = తగునట్లుగా, చదివి చదివి చెప్పి విడిచిరి, ఎట్టిపాపాత్ములో.

సీ. శుభశీల సంధ్యాదిషుచ కర్మసూ యంచు
శైవపురాణ మాసక్తిఁ బలుక

సంచితంబుగ మృణ్మయం వాపి రుద్రాక్ష
మని మానవపురాణ మర్థిఁ బలుక
మహిమతో కింపున ర్మానుషాదయ యని
యమపురాణంబు నత్యర్థిఁ బలుక
నెఱయ రుద్రాక్షాణి యురసిస్థితే యని
యాలైంగ్యమునఁ బలుకఁగ శ్రుతిస్మృతులు
తే. సంహితలు పురాణశాస్త్రముల్ ఘటియింప
నట్టిదానిఁ బూన నక్కటకట
యేల విడిచి రిట్టులే... ౨౩

టీ. శుభలీలన్ = శుభముగఁ దగునట్లుగా, సంధ్యాదిషుచకర్మసు = సంధ్యావందనము మొదలయినకర్మలయందు రుద్రాక్షలు ధరింపవలయును, శైవపురాణము ఆసక్తిన్ = ప్రీతితో, సంచితంబుగ = బాగుగా, మృణ్మయం వాపి రుద్రాక్షం = మట్టితో తయారైన రుద్రాక్షమునైన ధరింపవలయును. మానవపురాణము, అర్థిన్ = ప్రీతితో, కింపునర్మానుషాదయః = మనుష్యులు మొదలయినవారు ధరింపవలయునని ఏమిచెప్పవలయును, రుద్రాక్షాణి యురసిస్థితే = రుద్రాక్షలు వక్షమున నుండఁగనే కర్మలు చేయవలయునని శ్రుతులు స్మృతులు పురాణములు శాస్త్రములు తెలుపఁగా అట్టిరుద్రాక్షలను ధరింపక ఏల విడిచియున్నారో ?

సీ. భంగిగా హరినీలలింగంబు నర్చించి
విష్ణుమున్ బడయఁడే విష్ణు పదము
శశికాంతలింగంబు సద్భక్తి నర్చించి
బ్రహ్మము న్బడయఁడే బ్రహ్మపదము
లీల నంబుజరాగలింగంబు నర్చించి
యింద్రుండు వడయఁడే యింద్ర పదము

కాంస్యసల్లింగంబు కరమర్థి నర్చించి
వసువులు వడయరే వసుపదంబు

ఆ. గాన హరుఁడె యాది కర్తగు నగుటను
నచ్యుతాదు లీశు భృత్యు లగుట
కేల ప్రత్యయంబు లే... ౨౪

టీ. భంగిగా = బాగుగా, హరినీలలింగంబుఁ = ఇంద్రనీలమాణిక్య మయమైనలింగమును, విష్ణు = విష్ణువు - శశికాంతలింగంబు = చంద్రకాంత మాణిక్య పులింగమును, అంబుజరాగలింగంబు = పద్మరాగమాణిక్యలింగము, కాంస్యసల్లింగంబు=కంచుతో తయారైన మంచిలింగమును, మనుఁ=మిక్కిలి, అర్థిఁ = ప్రీతితో, వసువులు = అష్టవసువులు, సురపదంబు = దేవస్థానము, వడయరే = పొందరా? కావునఁ = కావున, హరుఁడె = ఈశ్వరుఁడే, ఆది కర్త = మొదటికర్త, అచ్యుతాదులు = విష్ణువు మొదలగువారు, ఈశుభృత్యులగుటను = ఈశ్వరుని భృత్యులగుటను, ప్రత్యయంబులు = విశ్వాసములు.

సీ. సూర్యత్వ మర్థించి సూర్యుండు పూజించె
తామ్రలింగంబు సుద్దామభక్తి
సోమత్వ మర్థించి సోముండు పూజించె
మౌక్తికలింగంబు మహితభక్తి
వరుణత్వ మర్థించి వరుణుండు పూజించె
రత్నలింగము నభిరమ్యభక్తి
ధనదత్వ మర్థించి ధనదుండు పూజించె
హేమలింగంబున హీనభక్తి

తే. ననుచుఁ జదివి చదివి యట్లొ క్కోయిలలింగ
బాహ్యులై మహోగ్రపాతకముల
నేల విడిచి రిట్టు లే...... ౨౫

టీ. సూర్యత్వము = సూర్యుఁడగుటను, అర్థించి = కోరి, తామ్ర లింగంబును = రాగితో తయారుచేసిన లింగమును, ఉద్దామభక్తిన్ = గొప్ప భక్తితో, సోమత్వము = చంద్రుఁడగుటను, సోముఁడు = చంద్రుఁడు, మౌక్తికలింగంబు = ముత్యములతోఁ దయారుచేసిన లింగమును, మహిత భక్తిన్ = గౌరవింపఁదగినభక్తితో, వరుణత్వము = వరుణపదవిని, రత్న లింగము = రత్నమయమైనలింగము, అభిరమ్యభక్తిన్ = అందమైనభక్తితో, ధనదత్వము = కుబేరపదవిని, ధనదుఁడు = కుబేరుఁడు, హేమలింగంబును= బంగారులింగమును, అహీనభక్తిన్ = గొప్పభక్తితో, లింగబాహ్యులై = లింగమునకు దూరమైనవారై.

సీ. అజహరీంద్రాదులు హరుశిరంబున దాల్తు
రటు శిరోభిర్ధారయంతి యనఁగ
యలికాగ్రమున నలికాగ్రేక్షునిం దాల్తు
రటు రాక్షసులును ద్రియక్షహరుని
కంఠేషు నాహార కంఠాదిభూషలు శ్రీ
కంఠుఁ దాల్తురు భక్తిఁగంధరముల
మనస స్థాయన మనువులు తత్ప్రదే
శమునను దాల్తు రీశాను ననుచుఁ

ఆ. జనివి చదివి తారు నది యెట్లొకో లింగ
బాహ్యులై మహోగ్రపాతకముల
హేతులైరి వెట్టు లేకామ్రగురుచిత్త... ౨౬

టీ. అజహరీంద్రాదులు = బ్రహ్మవిష్ణువు ఇంద్రుఁడు మొదలగువారు, శిరోభిర్ధారయంతియనఁగ = శిరస్సులచే ధరించుచున్నారు అని యనుటవలన పైవారు శిరస్సులమీఁదలింగమును ధరింతురు అలికాగ్రమున = భ్రూమధ్యము చివరను, అలికాగ్రేక్షుని = భ్రూమధ్యముకొనను కన్నుగల ఈశ్వరుని,

త్రియక్షహరుని=మూఁడుకన్నులు గలశివుని, కంఠేషునాన్=కంఠేషు అనఁగా హారకంఠాదిబుషులు = హారకంఠుఁడు మొదలగుబుషులు, శ్రీకంఠున్=గరళకంఠుఁడగుఈశ్వరుని, కంధరములన్ = కంఠములయందు, మనస స్తథాయనన్= ఆరీతిగనే మనస్సునకు అనఁగా మనువులు, ప్రదేశమునను = మనస్సునందును. ఈశానున్ = ఈశ్వరుని, దాల్తురు = ధరింతురు.

సీ. పాణిని భవదీయ భజనముచేసి వ్యా
 కరణసూత్రములకుఁ గర్త యయ్యె
మీప్రసాదంబున మీమాంసశాస్త్రసం
 గతికి జైమిని సూత్రకర్త యయ్యె
న్యాయశాస్త్రమునకు నక్షపాదుండు మీ
 కరుణ పెంపున సూత్రకర్త యయ్యె
శివ మిమ్ముఁ గొలిచి వైశేషికశాస్త్రలే
 ఖకకణాదుఁడు సూత్రకర్త యయ్యె
ఆ. నాద్యు లిట్లు గొల్చి వేద్యులై నెగడుట
 నెఱిఁగి యెఱిఁగి భక్తిహీను లగుట
 నేమి మూర్ఖజనులు లేకాక... ౨౭

టీ. పాణిని = వ్యాకరణసూత్రకర్త యైనమహర్షి, భవదీయభజనము చేసి=మీసేవచేసి, మీమాంసశాస్త్రసంగతికి=మీమాంసశాస్త్రమును రచించుటకు, న్యాయశాస్త్రమునకు = తర్కశాస్త్రమునకు, అక్షపాదుండు = గౌతముఁడు, మీకరుణపెంపునన్=మీకరుణావిశేషముచే, వైశేషికశాస్త్రలేఖకకణాదుఁడు = వైశేషికతర్కమును రచించిన కణాదమహర్షి, ఆద్యులు=పూజ్యులైన మహర్షులు, వేద్యులై = వేత్తలై, సమస్తమును తెలిసినవారై, నెగడుట=మించుట.

సీ. వేదాంతశాస్త్రసంహితసూత్రకర్తయై
 మెఱసిన వ్యాసుండు మిమ్ముఁ గొల్చె

వరయ మీమాంస భాష్యముఁ జేసి మొదటి భ
ట్టాచార్యు లకట మి మ్మర్థిఁ గొలిచె
ధర్మార్థవిద్యాష్టదశశాస్త్రపతులైరి
నెమ్మి మన్వాదులు మిమ్ముఁ గొల్చి
వరసూత్రభాష్యప్రకరణాదిమేటి ని
ర్మితులైరి తగఋషుల్ మిమ్ముఁ గొల్చి

ఆ. యాద్యు లిట్లు గొల్చి వేద్యులై నెగడుట
యెఱిఁగి యెఱిఁగి భక్తిహీను లగుట
కేమి చెప్పవచ్చు నే కాఁప్ర... ౨౮

టీ. వేదాంతశాస్త్రసూత్రకర్తయై = వేదాంతశాస్త్రజ్ఞానమును కలిగించు బ్రహ్మసూత్రములను రచించినవారై, మీమాంసభాష్యము = మీమాంసాశాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానమును, భట్టాచార్యులు = కుమారిలభట్టాచార్యులు, ధర్మార్థవిద్యాష్టదశశాస్త్రపతులు = ధర్మము అర్థము మొదలగు పదునెనిమిదిశాస్త్రములకు అధిపతులు, వరసూత్రభాష్యప్రకరణాదిమేటి = మంచి మంచిసూత్రములు భాష్యములు ప్రకరణములు మొదలగువిశేషములను, నిర్మితులైరి = రచించినవారైరి.

సీ. శాస్త్రముల్ చదివినఁ జదువుఁ గాకేమియు
శాస్త్రముల్ చిలుకలు చదువ వెట్లు
ధరయెల్లఁ దిరిగినఁ దిరుగుఁ గాకేమియు
భ్రమ్మట మృగములు దిరుగ వెట్లు
కుడుపుదా నుడిగిన నుడుగుఁ గాకేమియా
కుడుపు పరాకేయు లుడుపగ వెట్లు
ఆకాశచరుఁడైన నగుఁగాక నేమి యా
యాకాశమునఁ బక్షు లెగుర వెట్లు

ఆ. కాన భక్తిహీనుఁ డైనవాఁ డెంతవాఁ
డైన వాని విద్యమానుషంబు
లెల్ల మిథ్యగావె యే... ౨౯

టీ. శాస్త్రములు చదివినను చిలుకపలుకువలెనుండునే కాని ఆగాదు. భూమి యంతయు తిరిగి తీర్థాటనము చేసినమాత్రాన ప్రయోజనము లేదు. మృగములు చాలదూరము తిరుగుటలేదా? హృదయమునందు భక్తిభావము కలుగవలయు ననుట. చిత్తము పరమేశ్వరాయత్తముగాక భోజనము మానినను నప్రయోజనమే. యోగాభ్యాసము చేసి విహంగయానము నలవఱచుకొనినంతమాత్రాన సిద్ధించున దేమియు లేదు. పక్షు లాకసమున సంచరింపవా? వానికి మోక్షము సిద్ధించె నందుమా! భక్తిలేనివాఁ డెంతటివాఁడైనను లాభము లేదు. వాని నన్ని విద్యలువచ్చినను అవియన్నియు మానుషము లగుటచే మిథ్యయే.

సీ. ఖద్యోతతతు లంధకారంబు గుదియింపఁ
జాలునా? సూర్యుండు చాలుఁగాక
నరిచుక్క లెన్నైన జగములు వెలిగింపఁ
జాలునా? చంద్రుండు చాలుఁగాక
శ్వానసమూహముల్ సామజంబును జంపఁ
జాలునా? సింహంబు చాలుఁగాక
గండూషజలములు కార్చిచ్చు గుదియింపఁ
జాలునా! ఘనవృష్టి చాలుఁగాక
ఆ. నట్టు లన్యదేవతార్చనల్ భవముల
దీర్పఁజాలునే త్వదీయభక్తి
యొందుఁజాలుఁగాక యే... 30

టీ. ఖద్యోతతతులు = మిణుఁగురుపురుగులగుంపులు, అంధకారంబున్ = చీకటిని, కుదియింపఁ జాలునా = పోఁగొట్టఁ జాలునా? చాలఁగాక = సరిపడునుగాక, సరిచుక్కలు = సమానమైన నక్షత్రములు, జగములు = లోకములు, శ్వానసమూహముల్ = కుక్కలగుంపులు, సామజంబును = ఏనుఁగును, గండూషజలములు = పుక్కిటఁబట్టిననీళ్లు, కార్చిచ్చున్ = దావాగ్నిని, [illegible]యింపఁజాలునా = ఆర్పఁజాలునా ? ఘనవృష్టి = మేఘునివర్షము, అన్యదేవతార్చనల్ = ఇతరదేవతలపూజలు, భవములన్ = సంసారములను,(జన్మకర్మ ప్రవాహములను) తీర్పఁజాలునే = నశింపఁ జేయఁ జాలునా ?

సీ. ఎల్ల దేశంబుల నేలెడి రాజున
కొకయూరు ఫలియింప కున్న నేమి ?
సకలనదీ నదాశ్రయమైన వార్ధికి
నొక వెడవంత రాకున్న నేమి ?
పదికోట్ల యావులఁ బిదికెడువానికి
నొకయావు పితుకక యున్న నేమి?
కల్పవృక్షాటవి గలుగుపుణ్యాత్మున
కొక మ్రాను ఫలియింప కున్న నేమి ?
ఆ. యట్లు కేశవాదు లర్చించుచున్న నీ
కొకఁడు భక్తిసేయకున్న నేమి ?
యూహింతానుషంగ యే... ౩౧

టీ. సకలనదీనదాశ్రయమైన = సమస్తమైననదులకు [illegible] ఆశ్రయమయిన, వార్ధికి = సముద్రమునకు, వెడవంత=చిన్నయేఱు, [illegible]వానికి = పాలిచ్చెడువానికి, పితుకకయున్నన్ = పాలీయకున్న, మ్రాను = చెట్టు, (విష్ణువు మొదలయిన యవతారపురుషులు సేవించు నిన్ను ఎవ్వరైన యొక్కఁడు సేవింపకున్న కొఱంత యేమి కల్గును.)

సీ. వార్ధకమైన బ్రోవనిపట్టి తండ్రికిఁ
గల్గెనేమి తలంప నీల్గె నేమి ?
ప్రజలకు ననుభవింపఁగరాని ముషిణి చా
పండె నేమి తలంప నెండె నేమి ?
సకలంబు కిడరాని సంపద పొంపిరి
పోయెనేని తలంపఁబోయె నేని?
పతి కనుకూలమై పరగనిసతి యేపు
మీఱె నేమి తలంపఁ బాఱె నేమి?
ఆ. యిట్లు నీదుభక్తి యలరని కష్టుండు
పుట్టెనేమి హాఁడు గిట్టె నేమి?
యాహితానుషంగ యే... 3౹

టీ. వార్ధకమైనన్ = ముసలితనము వచ్చినప్పుడు, బ్రోవనిపట్టి = రక్షించనిపుత్త్రుడు, కల్గెనేమి = వచ్చిపోయిననేమి? ముషిణి = ముషిణిచెట్టు, సకలంబు కిడరానిసంపద = అందఱకు ఇచ్చుటకు వీలుగానిసంపత్తు. పొంపిరి పోయెనేమి = హెచ్చుగా పెరిగిననేమి! పోయెనేమి = నశించిపోయిన నేమి? సతి = ఇల్లాలు, ఏపుమీఱెనేమి = అందముగా నుండిననేమి? పాఱెనేమి = లేచిపోయిననేమి? అలరనికష్టుండు = మించనినీచుడు.

సీ. మ్రానుచుట్టుదిరుగ మంచిదని నుతింప
గానుగ యెద్దేమి గనెను తిరిగి
స్నానము శుచిచేయునేని యేమంచి యనుగొ్య
నిత్యంబు గున్నంగినీళ్లఁ గ్రుంకి
తలబోడియైనను తత్త్వజ్ఞుఁ డేసియుఁ
దలబోడి పడుచు తత్త్వజ్ఞురాలె

సతిఁగూడమియ బ్రహ్మచర్యమేని శిఖండి
సతిఁగూడ దది బ్రహ్మచారి యౌనే
ఆ. యేమిచెప్ప భక్తిహీనవ్రతంబులు
బుగ్గిలోన నెయ్యిపోసినట్లు
యెన్న నేల యింక నే... ౩౩

టీ. చెట్టుచుట్టును దిరిగిన మంచిదని నుతించినచో గానుగయెద్దు మ్రానిచుట్టును దిరిగి యేమి గడించినది? స్నానముచేయుచుండిన పరిశుద్ధికలిగెడిచో గున్నంగి యనుసీటిపక్షి యెప్పుడు నీళ్లలో మునుఁగుచు ఎంత శుచియైనది? తలగొరిగించుకొని నంతనే ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవాఁడైనచో తలబోడిచేసికొన్న పడుచుకాంత ఎంతటితత్త్వజ్ఞురాలు? భార్యతోఁ గలియక యుండుటయే బ్రహ్మచర్యవ్రతమైనచో నపుంసకుఁడు భార్యతో కూడనే కూడఁడు. అంతమాత్రాన ఆతఁడు బ్రహ్మచారి యగునా? భక్తిలేనివాని వ్రతము నియమము బూడిదలోపోసిన నేయివంటిది. కావున వ్రతములకు నియమములకు భక్తియే ప్రధానము.

సీ. శివపురాణాదులు చెవిఁబెట్టనొల్లరు
గోత్రకథాదులు కోరి వింద్రు
ప్రమథగణాడంబరము వినవొల్లరు
వేఁ బితామహాదుల ప్రేమ వింద్రు
ఘనగురుబోధ లంగీకరింప నొల్లరు
గురుకథాకథనంబుఁ గోరి విండ్రు
హరభక్త మాహాత్మ్య మాలింప నొల్లరు
యుగ్రజాతుల కథ లర్థి వింద్రు
ఆ. హీనమతులు దుర్వివేకాభిరతులుక
ల్మషయుతులును కష్టమానచరితు
లెట్టిపాపమతులో యే... ౩౪

టీ. శివపురాణాదులు = శివపురాణము మొదలగునవి, గోత్రవధా
దులు = వంశము నాశనము మొదలగునవి, ప్రమథగణాడంబరము =
ప్రమథగణములయొక్క వీరగాథలు, పితామహావధల్ = బ్రహ్మదేవునివధలు
మొదలగువానిని, అగ్రజాతులవధలు=బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతులహత్యలు,
విరసమతులు = వికటమైన బుద్ధిగలవారు, సుజ్ఞానాభిరతులు = వేదాంతీయ
వివేకము నార్జించువారు.

సీ. శాలిహోత్రంబర్థి చదువంగ నగుగాక
హయరత్నములనెక్కి యాడఁదగునె
గజలక్షణంబులు ఘటియింప నగుఁగాక
కినిసి యేనుఁగుల రక్షింప నగునె
భరతశాస్త్రంబులు పఠియింప నగుఁగాక
ననుభవుల్ గొనియాడ నాడఁదగునె
వీరరసస్ఫూర్తి విరచింప నగుఁగాక
నని మొనలావుసేయంగ నగునె

ఆ. యెల్లశ్రుతులు చదువ నగుఁగాక తత్సార
మైన నీదుమహిమ మనసిజులు
ఎఱుఁగఁజాల రెట్టి లేకొమ్ము... 38

టీ. శాలిహోత్రము = అశ్వశాస్త్రము, హయరత్నములన్ = జాతి
గుఱ్ఱములను, ఘటియింపనగుఁగాక = తెలిసికొనవీలగునుగాని, కినిసి=కోపించి,
భరతశాస్త్రంబులు = అభినయశాస్త్రములు, అనుభవుల్ = అభినయమునందు
అనుభవముగలవారు, వీరరసస్ఫూర్తిన్=వీరరసము పలుకునట్లు, రచియింపనగుఁ
గాక = కవిత్వము చెప్పవచ్చునుగాని, అని మొనన్ = యుద్ధముఖమున, లావు
సేయంగనగునె = పరాక్రమము చూపింపవీలగునా!

శివశ్రేష్ఠత్వము (శివుఁడు గొప్పవాఁడగుట)

సీ. శ్రుతి "సర్వమన్య త్పరిత్యాజ్య" యని యథ
ర్వాణవేదసూ క్తి భావ్యముగ మ్రోయ
శ్రుతి "శివా దన్య త్పరిత్యజే" త్తని జ్ఞాన
యోగఖండము కన మొప్ప మ్రోయ
నట్ల "సర్వం సర్వమన్యత్పరిత్యజే"
త్తని మానవపురాణ మర్థి మ్రోయ
నలరఁగ "సర్వమన్య త్పరిత్యాజ్య" యను
పారాశరపురాణ ఫణితి మ్రోయ

ఆ. నన్యదైవభజన మటుగాన నిబ్భంగి
విడిచి శంభుఁ గొల్వ వేదమతము
ఈహింతానుషంగ యే... 3౬

టీ. శ్రుతి=వేదము, సర్వమన్యత్పరిత్యాజ్యయని = ఇతరమైనదానినంతను వదలి, శివాదన్యత్పరిత్యజేత్, శివునికంటె ఇతరమైనదానిని వదలివేయవలెను. సర్వంసర్వమన్యత్పరిత్యజేత్=ఇతరమైనదాని నంతకంతను వదలివేయవలెను. ఈరీతిని శ్రుతులు పురాణములు ఇతరమును సమస్తమును విడిచి శివుని సేవింపవలయునని తెలుపుచున్నవిగాన ఇతరదేవతలను విడిచి యీశ్వరుని సేవించుటయే వేదమతము.

సీ. నిశ్చయంబుగఁ "బూజనీయం శివాశ్రయం"
బనుట భక్తుఁడు సూవె యగ్రగణ్యుఁ
డొగి "శివనత్పాత్ర ముత్తమం" బనుట త
థ్యంబు భక్తుఁడు సూవె యగ్రగణ్యుఁ

డప్రస్తుమతి "నతిపాత్రం మహేశ్వరో"
యనుట భక్తుఁడు సూవె యగ్రగణ్యుఁ
"డత్యుత్తమః శివపదాభ్యర్చకో" యనుచును
ననుట సూవె భక్తుఁ డగ్రగణ్యుఁ

ఆ. డనుచు నాగమేతిహాస పురాణశా
స్త్రాది మహిత సూక్తులందుఁ దెల్పు
టెట్లు మీకుఁ జెప్పనే... 32

టీ. శివాశ్రయమ్ = శివుని ఆశ్రయించినది, పూజనీయమ్=పూజింపఁ దగినది, అగ్రగణ్యుఁడు=ఉత్తముఁడు, శివవత్=శివునివలె. ఉత్తమపాత్రమ్=ఉత్తమపాత్రమైనవాఁడు, అప్రస్తుతమతిన్ = పీడనిబుద్ధితో, మహేశ్వరః=ఈశ్వరుఁడు, అతిపాత్రమ్ = పాత్రములన్నిటికంటెను అతిశయించినపాత్రము. శివపదాభ్యర్చకః = శివుని పాదములను పూజించువాఁడు, అత్యుత్తమః = మిక్కిలి ఉత్తముఁడు, ఆగమేతి...సూక్తులందు=శైవాగమములందు భాగవతాదిఇతిహాసములందును, (పురాణములు శాస్త్రములు మొదలగు సమస్తపూజ్య ప్రమాణవాక్యములందు)

భక్తచర్య

సీ. శివుఁడె దైవం బని శిఖఁ బచ్చడంబున
బంధించె 'శ్రీపతి పండితయ్య'
హరుఁడె దైవం బని హాలాహలము మ్రింగి
ప్రతిచూపె 'బండారు బసవవిభుఁడు'
భవుఁడె దైవం బని ఫణిరాజు నొడిసి యు
ద్ధతిఁబట్టె 'దేవరదాసమయ్య'
మృడుఁడె దైవం బని కృష్ణాదివిప్రుల
దండించె 'శంకరదాసమయ్య'

ఆ. గాన భక్తు లగ్రగణ్యు లౌటకుఁ, గాల
హరుఁడె యాదికర్త యగుటకొండు
లేల ప్రత్యయంబు లే... ౩౮

టీ. శిఖన్ = అగ్నిని, పచ్ఛదంబున = బట్టలో, బంధించెన్ = కట్టెను, హాలాహలము = విషమును, ప్రతిచూపె = మాఱుచూపించెను, ఫణిరాజున్ = పెద్దత్రాచును, ఒడిసి = ఒడిసిపట్టుకొని, కృష్ణాదిద్విజాలన్ = కృష్ణుఁడు మొదలగుబ్రాహ్మణులను (భక్తులు ఈశ్వరునియందు మిక్కిలి నమ్మకముగలవారలు సామాన్యజనులు చేయలేనిపనులుచేసి చూపించిరి. కావున భక్తులు) అగ్రగణ్యులౌటకు = ఉత్తములగుటకు, కాలహరుఁడె = ఈశ్వరుఁడే, ఆదికర్తయగుటకు = మొట్టమొదటికర్త యగుటకు, ఒండులు = ఇతరమైన, ప్రత్యయంబులు = నిదర్శనములు, ఏల = ఎందులకు.

సీ. కడఁగి మూకాంగనఁ గవితఁ జెప్పింపఁడే
యల 'దిరువాలూరు నాయనారు'
వెలికిఁ దోడినపాండువీపు గూ నుడుపఁడే
నలువొప్ప 'సంబంధినాయనారు'
మట్టి గాల్పించి యమ్మహిమ నెల్ల రెఱుంగఁ
బడయఁడే 'కోపూరి బ్రహ్మవిభుఁడు'
కలుసందిభట్ల సంకటణంబు మేపఁడే
'బాపూరి బ్రహ్మయ్య' భక్తవరుఁడు

ఆ. గాన భక్తు లగ్రగణ్యు లౌటకుఁ గాల
హరుఁడె యాదికర్త యౌట కొండు
లేలప్రత్యయంబు లే... ౩౯

టీ. మూకాంగనన్ = మూగయైనదానిని, వెలికిదోడిన = బయటకు వచ్చిన, వీపుగూను = వీపువంకర, ఉడుపఁడే = పోఁగొట్టఁడా ?

సీ. ఏరాజసూయంబు లెనవచ్చు ననవచ్చు
నయ్య 'యేణాధినాథయ్య' కృతికి
నే నరమేధంబు లెనవచ్చు ననవచ్చు
నయ్య 'శిరియాలు' మహాత్త్వమునకు
నే ఘోటకమఖంబు లెనవచ్చు ననవచ్చు
నయ్య 'బండార్బసవయ్య' క్రియకు
నేపౌండరీకంబు లెనవచ్చు ననవచ్చు
న 'యిర్వరువత్తుమహాత్త్వమునకు'
ఆ. నేమిచెప్పభక్తి కెనగానిమఖములు
కారణంబు లెన్నగాకయుండు
నెక్కుడయ్య భక్తియే... ౪౦

టీ. ఏరాజసూయంబులు = ఏరాజసూయయాగములు, ఎనవచ్చుఁగాక = సరిపడును, కృతికి = పనికి, నరమేధంబులు = మనుజుని బలిగా ఇచ్చి చేయు యజ్ఞములు, మహాత్త్వమునకు = గొప్పతనమునకు, ఘోటకమఖంబు = అశ్వమేధయాగము, పౌండరీకంబులు = పౌండరీక మనుయాగములు, భక్తికి ఎనగాని = పోటివిగాని, కారణంబులు ఎన్నిగాకయుండు = పుణ్యమున కారణములు ఏవిగాకయుండును, భక్తియే యెక్కుడు = అధికమయినది.

సీ. క్రతుకర్మఫలము దక్షప్రజాపతితలఁ
దఱిగించి మేషంబు తలకుఁ దెచ్చె
నధ్వరారంభఫలావాప్తి సగరులఁ
బటుముని కోపాగ్ని పాలుపఱచె
యజ్ఞఫలము నహుషావనీవల్లభు
భువిపెద్ద చెఱుపాపపుర్వుఁజేసె

సవనకృత్యంబులు సంధిల్ల ధర్మజు
బంధుక్షయంబు నాపదల ముంచె
ఆ. వేదఫలము సామవేదుల నలయించె
నట్లు భక్తి తక్కువైన మఖము
లెచటి కెక్కువౌను నే... ౪౧

టీ. క్రతుకర్మఫలము = యజ్ఞము చేసినందులకు ఫలము, దక్షప్రజాపతి తలన్ = దక్షప్రజాపతియొక్క తలను, తఱిగించి = నఱికించి, మేషంబు తలకు = గొఱ్ఱెతలదాల్చుటకు, తెచ్చెన్ = తీసికొనివచ్చెను. అధ్వరారంభఫలావాప్తి = యజ్ఞము ప్రారంభించినందులకుఁ గలిగినఫలము; సగరులన్ = సగరుని అఱువదివేలమంది కొడుకులను, మునికోపాగ్ని పాలుపఱచె = కపిలమహర్షియొక్క కోపమనెడు అగ్నికి వశము చేసెను. సవనకృత్యంబులు = రాజసూయ యజ్ఞమునందలి క్రియాకలాపములు, సంధిల్లన్ = జరుగఁగా, ధర్మజున్ = ధర్మరాజును, బంధుక్షయంబును = బంధువులు నశించుటయు, ఆపదలన్ = ఆపత్తులలో, ముంచెన్ = మునుఁగఁజేసెను. నహుషావనీవల్లభున్ = నహుష మహారాజును, భువిన్ = భూమిలో, పెద్దచెదుపాపపుర్వన్ = పెద్దదయిన పెద్దపామునుగా చేసెను. వేదఫలము = వేదము చదివినందులకు ఫలము, సామ వేదులన్ = సామవేదము పఠియించినవారిని, అలయించెన్ = శ్రమపెట్టెను. మఖములు = యజ్ఞములు భక్తి తక్కువయినయెడల ఎచ్చటను ఎక్కువ యైదును.

సీ. భవ్యుండు 'కలకేతబ్రహ్మయ్య' యవలీల,
బదడు చేపట్టినఁ బసిఁడి గాదె?
'మోళిగ మారయ్య' ముట్టిన మాత్రాన
కట్టెలు మేల్మిబంగారు గావె?
'కన్నడ బ్రహ్మయ్య' కరమూర్తిఁ ద్రవ్విన
కన్నపుమను కనకంబు గాదె?

'శంకరదాసయ్య' సమదృష్టిఁ జరణాని
శ్రమతల మర్థిఁ గాంచనము గాదె?
ఆ. గాన భక్తి కలిమి కలిమిగా కిట వేఱె
కలిమి యేమికలిమి? కలిమి భక్తు
లెందు సరకుగొండ్రె యే... ౮౨

టీ. భవ్యుండు = పూజ్యుఁడు, పసడు = బూడిద, పసిఁడి = బంగారము, కట్టెలు = కఱ్ఱలు, కన్నప్రమును=కన్నముకానిమన్ను; సమదృష్టిన్ = సరియైన చూపుతో, చరణాని శ్రమస్థలము = పాదమునుంచినచోటు, భక్తికలిమి = భక్తిసంపద, కలిమిగాన = సంపదగాన, వేఱెకలిమి = యితరమైన భాగ్యము, ఏమికలిమి = ఏమిభాగ్యము, భక్తులు, ఎందును, కలిమిన్=డబ్బును, సరకుగొండ్రె=లెక్కచేయుదురా?

సీ. పరికింపఁగానల 'సిరియాలు' భక్తి భా
వంబున నక్క లశ్వంబు లయ్యె
'నేణాధినాథుని' యీడితభక్తి సు
ధతిపేంతి పువ్వులపండ యయ్యె
'ముసిడి చౌడయ'భక్తి మోహంబుమసింది
పంపులు తా లియ్యపంపులయ్యె
'నమినంది' భక్తి విన్నసువున నిర్మలో
దకము నిత్యము దీపతైలమయ్యె,
ఆ. గాన భక్తి కలిమి కలిమిగా కిటవేఱె
కలిమి యేమికలిమి? కలిమి భక్తు
లెందు సరకుగొండ్రె యే... ౮౩

టీ. సిరియాలుఁడు తనభక్తివిశేషముచే నక్కలను గుఱ్ఱములనుగాఁ జేసెను.

ఏణాధినాథునకు నులికెక్కినభక్తిచే కత్తి, పూలదండయై మెడలోఁ బడెను. ముసిడి చౌడయ్య భక్తిచే ముసిడిపండ్లను తియ్యనిపండ్లనుగాఁ జేసెను. నమి నంది యను నాతఁడు తనభక్త్యతిశయముచే నీటినే నూనెగాఁ జేసి నిత్యదీప ములను వెలిఁగించెను. ఇట్టీశ్వరభక్తులభాగ్యము నెట్టిభాగ్యమని చెప్పవచ్చును! వారు సామాన్యమైన సంపదకై ప్రాకులాడరు.

సీ. 'బసవయ్య' కోపాగ్ని భస్మమై పోవదే
పాపిబిజ్జలనరపాలుకలిమి
'యడపదరేచు' శాపాగ్నిచేఁ గాలదే
జగతిని నాఁటిరాజన్యుకలిమి
'యారాధ్యదేవు'శాపాగ్ని నిస్తుషముగా
దే వెలనాఁటిచోడేంద్రుకలిమి
'ధవళేశునామయ్య' దారుణశాపాగ్ని
నెఱియదే యుదయావనీశుకలిమి
ఆ. గాన భక్తి కలిమి కలిమిగా కిట వేఱె
కలిమి యేమి కలిమి కలిమి భక్తు
లెందు సరకుగొందు రే... ౪౪

టీ. బసవయ్య కోపముచే బిజ్జల భూపాలుని సంపద భస్మమైపోయెను. ఆరాధ్యదేవుని శాపముచే వెలనాటిచోళుని సంపద బూడిద యయ్యెను. ధవళే శునామయ్య దారుణశాపము నీయఁగా ఉదయావనీశునిసంపద నశించెను, గాన భక్తికలిమియే కలిమి.

సీ. ధూపావసరమున ధూపఘంటయుఁ దాను
హరుపురంబున 'కోహిళయ్య' యరిగె
శివుఁడు పుత్తెంచిన సితవారణము నెక్కి
యభవుని గూడ'నంబన్న' యరిగె

ధర 'శంకరయ్య' శంకరలోకమున కేఁగె
ప్రమథు లుప్పొంగఁ దాళములతోడ
గుడియుఁ గోటయుఁ దాను గొనిపోయె వెండికొం
డకు మహాత్ముఁడు 'దీపదకలియారు'

ఆ. యనుట కెల్ల మొన్న మనమార కల్లయ్య
శంభుఁ జేరఁ జనఁడె సాక్షి వేతె
యేల ప్రత్యయంబు లే... ౭౫

టీ. ధూపావసరమున = ధూపము నిచ్చుసమయమున, హరుపురంబునకు = కైలాసపురమునకు, పుత్తెంచిన = పంపిన, సితవారణంబు = తెల్ల ఏనుఁగు, అభవునిఁ గూడన్ = ఈశ్వరునితో నైక్యముబొందుటకు, శంకరలోకమునకు = ఈశ్వరలోకమునకు

సీ. పురజనంబులుఁ దాను పరమేశుపురికేఁ బ్ర
ఖ్యాతిగా 'మలయు రాజయ్య' యరిగె
శివరాత్రి సేయుచు శివభక్తులును దాను
వెండికొండకు 'మిఁడుమిండఁ' డరిగె
నల్లుఁడు కూఁతురు నతివయుఁ దాను నీ
శ్వరుఁగూడ 'మానకంజారుఁ' డరిగె
పుత్రపౌత్రకళత్ర మిత్రాదులును దాను
దేవుఁ జేరఁగ 'జగదేవుఁ' డరిగె

ఆ. ననుట కెల్ల మొన్న మనమార కల్లయ్య
శంభుఁ జేరఁ జనఁడె సాక్షి వేతె
యేల ప్రత్యయంబు లే... ౭౬

టీ. పురజనంబులును = పట్టణములోనిజనులును, ప్రఖ్యాతిగాన్ = బాహాటముగా, పరమేశుపురికిన్ = కైలాసపట్టణమునకు, వెండికొండకు =

కైలాసపర్వతమునకు, పుత్రపౌత్రకళత్రమిత్రాదులును = కొడుకులు మను మలు స్నేహితులు మొదలగువారును, దేవున్ = ఈశ్వరుని.

సీ. ప్రజయుఁ దాను 'కుమారపాలఘూర్జరుఁడు'
హయారూఢుఁడై పోయె హరునిపురికి
రహిఁ నెనుబదివేలరాజులతోడ 'చే
రమరాజు' పోవఁడే రజతగిరికిఁ
దనదు వేశ్యయును దత్సఖులును దానును
బోఁడె 'మల్హాణు' రుద్రభువనమునకు
నననేల వేయు 'నిమ్మవ్వ' యేడ్దినములు
సారిదిఁ గైలాసంబు సూఱఁగొనదె
ఆ. యిట్టి చిత్రమహిమ లితరసమయముల
నెనయఁ జూపి చెప్పరేని కొంత
యిచ్చగింపవచ్చునే... ౪౭

టీ. ప్రజయు = ప్రజలును, హయరూఢుఁడై = గుఱ్ఱము నెక్కినవాఁడై, హరునిపురికి = ఈశ్వరునిపట్టణమునకు, రజతగిరికి = వెండికొండకు, (కైలాసమునకు) తనదువేశ్యయును = తన యుంపుడుకత్తెయును, తత్సఖులును = ఆమె స్నేహితులును, మల్హాణు = మల్హాణుఁడు, రుద్రభువనమునకు = ఈశ్వరలోకమునకు, సారిదిన్ = క్రమముగా, చూఱఁగొనదె = స్వాధీనము చేసికొనదె, ఇతరసమయములన్ = ఇతరసిద్ధాంతములలో, ఎనయన్ = తగురీతిని, ఇచ్ఛగింపవచ్చును = అంగీకరింపవచ్చును.

సీ. సకలేశు 'మాదిరాజయ్య' చందంబున
నొగి నేడు నూరేడు లుండెనేని
'కుమ్మరగుండయ్య' కొమరుఁ బ్రాయము క్రియ
క్రమ్మఱఁ బడయంగఁ గలిగెనేని

'కరికాలచోడనికై వడిఁ' గనకవ
ర్షంబు దాఁ గురియింపఁ జాలి రేని
మెఱసి 'వంకయ'భంగి మొరటుఁబత్తిరిగోసి
ముదిగొడ్డునను బాలుపిదికి రేని
ఆ. ధ్రువమయేని కొంతయేమనవచ్చుఁ గా
కిట్టులేని కుమతు లేమి యనిన
నే మనంగవచ్చు నే... ౯౨

టీ. ఏడునూరేడులు = ఏడునూఱుల సంవత్సరములు, కొమరు ప్రాయము = యౌవనము, క్రమ్మఱన్ = తిరిగి, పడయఁగఁగలిగి రేని = పొందఁగలిగినచో, కైవడిన్ = వలె, కనకవర్షంబు = బంగారపువర్షము, మొరటుఁబత్తిరి = బిరుసుపత్రి, ముదిగొడ్డునను = ముసలి ఆవును, ధ్రువమయేని = స్థిరమైనచో.

సీ. హరియఁట దైత్యారి యగునేని యటు లేల
జాలంధరునకును నేల యోడె
హరియఁట యచ్యుతుం డౌనేని జరుఁ డని
యెఱిబోయ వేటున నేల మడిసె
హరి యనంతుం డఁట యౌనేని రుద్రుచే
వీపు పెళ్ళున నేల విఱుపఁ బడియె
హరియఁట దుష్టసంహర్తయే యౌనేని
యిల జరాసంధున కేల తలఁగెఁ
ఆ. గాన హరికి నివియుఁ గారణనామముల్.
గావు పూజ్యనామకములుగాని
యెట్లు తప్ప దిట్టులే... ౯౩

టీ. దైత్యారి = రాక్షసులకు శత్రువు, అచ్యుతుండు = నాశనములేని వాఁడు, బోయవేటున = బోయవాని బాణమున, అనంతుండు = అంతము

లేనివాఁడు, దుష్టసంహార్త = దుష్టులను సంహరించువాఁడు, తలగె = తొల గెను. (దూరముగా నుండెను.) కారణనామముల్ = ఆయాపనుల కారణమున వచ్చిన పేర్లు. పూజ్యనామకములు = గౌరవార్థమయిన పేర్లు.

సీ. మెట్టినాఁడఁట బలిఁ గట్టి వానునుఁ దేమి
యర్థించె వాఁడేమి యతని కొసఁగె
వధియించె నటుల రావణుని రాఘవుఁడు వీఁ
డేమి నిర్జించె వాఁడేమి గడచెఁ
గాఱించెను హిరణ్యకశిపు నృసింహుఁడు వీఁ
డేమి ఖండించె వాఁడేమి గనియె
హరియించె నట హిరణ్యాక్షు సూకరుఁడు వీఁ
డేమి భంగించె వాఁడేమి మడిసె

ఆ. యంతపట్టు నీశ్వరాజ్ఞయ కాకయ
పగరఁ బడయనున్న వారె కర్త
లిందు నందు నే... ౫౦

టీ. మెట్టినాఁడఁట=అణఁగఁ ద్రొక్కినాఁడఁట. వాఁడు ఏమియర్థించెన్ = ఏమికోరెను, వాఁడు = బలి, నిర్జించెన్ = జయించెను. కాఱించెను = హింసించెను, వాఁడు = హిరణ్యకశిపుఁడు, కనియెన్ = పొందెను. సూకరుఁడు=వరాహమూర్తి, భంగించెన్=పాడు చేసెను, వాఁడు హిరణ్యాక్షుఁడు. మడసెన్ = పాడయ్యెను, యంత పట్టును = అంత వఱకును.

సీ. వసుధ నేడ్నూరు ద్రవ్వాఁగఁ బంపఁడే జైన
తతులను 'దేవర దాసమయ్య'
వశిగాలి కొట్టుల వైపింపఁడే జైన
పటలంబు జ్ఞానసంబంధి మధుర

జినలాంఛనులఁ గని యినుపకత్తులఁ ద్రొవ్వ
  ననుపఁడె 'నిడుమార జనవిభుండు'
దహనేవ జలధిప్రోద్ధనిలోన జైనప
  న్నులఁ ద్రుంపఁడే తినాత్రికయ యేరసు ?
ఆ. గాన భక్తతతికి గణుతింప చీల్మండ
బంటిగావు జైనపల్వలంబు
లెన్న నేల వేయునే... ౫౧

టీ. శివభక్తులు జైనులను వంపలకొలఁది సమయింపఁజేయుట దీనివలన తెలియుచున్నది. జైనుల నెడి చిన్న సరస్సులను దాఁటుట శైవులకు చీలమండ బంటి.

సీ. జైనంబు శ్రుతిబాహ్యమానంబు ప్రత్యయ
  హీనంబు నిరయసంధాన మగుట
జైనంబు స్వర్గానుమానంబు విగతావ
  ధానంబు పరమాత్రసూన మగుట
జైనంబు పుణ్యవిహీనంబు బంధావి
  లీనంబు మిథ్యాభిమాన మగుట
జైనంబు కృత్రిమానూనంబు ధూపిత
  జ్ఞానంబు క్షణికావధాన మగుట
ఆ. సాంఖ్యతొండఁడాచి జైనంబు నిరసించి
భక్తుఁడై మహానుభావుఁ డగుట
యెఱుఁగరయ్య జైనులే... ౫౨

టీ. జైనంబు = జైనమతము, శ్రుతిబాహ్యమానంబు = శ్రుతులకు దూరమైన ప్రమాణశాస్త్రము, ప్రత్యయహీనంబు = నమ్మతగనిది, నిరయసంధా

నము = నరకమును కూర్చునది, స్వర్గానుమానంబు = స్వర్గము విషయమై సందేహముకలది, విగతావధానంబు =ఏకాగ్రతలేనిది, మిధ్యాభిమానము = వ్యర్థమయిన అభిమానముగలది, పుణ్యవిహీనంబు = పుణ్యరహితమైనది, బాధావిలీనంబు = బాధచే కలుషమయినది, కృత్రిమయానంబు = మిక్కిలి కృత్రిమముతో గూడినది, ధూపితజ్ఞానంబు = జ్ఞానమును చెదరఁగొట్టునది, క్షణికావధానము = క్షణకాలముమాత్రమే నిలుచు చిత్తైకాగ్రతగలది.

సీ. బౌద్ధంబు వేదవిరుద్ధంబు భవపాశ
బద్ధంబు దుఃఖసమృద్ధి యనియు
బౌద్ధంబు విగతవిశుద్ధంబ సత్యాను
బద్ధంబు శాస్త్రవిరుద్ధ మనియు
బౌద్ధంబు లోకనిషిద్ధంబు సుకృతాప
బద్ధంబు దుష్కర్మబద్ధ మనియు
బౌద్ధంబు మోహసంబద్ధంబు విజ్ఞాన
విద్ధంబు సాక్షాదబద్ధ మనియు
ఆ. 'సాంఖ్యతొండఁ' డాది సమయంబు నిరసించి
భక్తుఁడై మహానుభావుఁ డగుట
యెఱుఁగరయ్య బౌద్ధులే జైనులే. ∴ 23

టీ. బౌద్ధంబు=బౌద్ధమతము, వేదవిరుద్ధంబు=వేదములకు విరుద్ధమయినది, భవపాశబద్ధంబు = సంసారపాశముచే బాధించునది, దుఃఖసమృద్ధి = దుఃఖములయొక్క పెంపుతోఁగూడినది, విగతవిశుద్ధంబు = శుద్ధిలేనిది, అసత్యానుబద్ధంబు=అసత్యముతోఁ గూడినది, లోకనిషిద్ధంబు = లోకముచే నిషేధింపఁబడినది, సుకృతాపబద్ధంబు = పుణ్యవిరహితమైనది, దుష్కర్మబద్ధము = చెడుపనులతోఁగూడినది, మోహసంబద్ధంబు = మోహముతోఁగూడినది, విజ్ఞానవిద్ధంబు = క్షణికవిజ్ఞానవాదముతోఁగూడినది, సాక్షాదబద్ధము = ప్రత్య

క్షమైన అబద్ధము (అని సాంఖ్యతొండఁడు మున్నుగువారు ఆసిద్ధాంతమును వదలి శివభక్తులై మహానుభావులగుటచే జైనబౌద్ధములను వదలి శైవమును గ్రహింపవలయుననుట.

సీ. పరమశూన్యవచోవిపాకంబు దుష్క్రియా
నీకంబు మిగులఁ జార్వాక మనియు
నాస్తికతానర్థనరకలోకంబు దు
ర్వర్తనైకంబు చార్వాక మనియు
విప్రవిరుద్ధవివేకంబు విహితదు
ర్వాక్యలోకంబు చార్వాక మనియు
కలికాలకలుషసంగతి కాదినికరంబు
పాతకైకంబు చార్వాక మనియు
ఆ. 'సాంఖ్యతొండఁ' డాదిసమయంబు నిరసించి
భక్తుఁడై మహానుభావుఁ డగుట
యెఱుఁగరయ్య వాడు లే... ౫౪

టీ. పరమశూన్యవచోవిపాకంబు = మిక్కిలిగ శూన్యవాదమును తెలుపు వాక్యసమూహముగల, దుష్క్రియానీకంబు = చెడుపనులసమూహము గలది, నాస్తికతానర్థనరకలోకంబు = దేవుఁడు లేదనుటకు సార్థకముగ నరకలోకము నిచ్చునది, దుర్వర్తనైకంబు = చెడువర్తనము ప్రధానముగా గలది, విప్రవిరుద్ధవివేకంబు = బ్రాహ్మణులకు విరుద్ధమైన జ్ఞానమును తెలుపునది, విహితదుర్వాక్యలోకంబు = మార్పఁబడిన చెడువాక్యసమూహముగలది, కలికాలకలుషసంగతికి = కలికాలమునందలి పాపములు దగులుటకు, ఆదినికరంబు = మొట్టమొదటిస్థానము, పాతకైకంబు = పాపములు ప్రధానముగాఁ గలది, చార్వాకమని సాంఖ్యతొండఁడు తొల్లిటిచార్వాకసిద్ధాంతమును, (దేవుఁడు లేఁడు, శూన్యమునుండియే జగత్తు బయలుదేరును, శూన్యమునందే

లీనమగును, దేహము నశించినతరువాత మిగులున దేదియు నుండదను మత
మును, వదలెను.

సీ. తను వధించినమనుష్యుని నేడు నాళ్లకుఁ
బడయఁడే 'కిన్నెర బ్రహ్మవిభుఁడు'
పదునేడుదినముల 'బసవన్న' బడయఁడే
యవలీల 'ముసిడి చౌడయ్యగారు'
మొసలి మ్రింగినయట్టి వసుధామరునిపుత్రుఁ
బడయఁడే యేడేండ్ల 'కొడయనంబి'
పెక్కేమి శల్యముల్ చిక్కియున్న వధూటిఁ
బడయఁడే యేడేండ్ల 'కొండపిళ్ల'
ఆ. గాన భక్తవరులు కాలవశంబున
భేద మనెడికాలవాదినోరు
నెడమకాలఁ దాతురే... ౫౧

టీ. ఏడునాళ్లకు = ఏడురోజులకు, పడయఁడే = పొందఁడా! వసుధామరునిపుత్రున్ = బ్రాహ్మణకుమారుని, పెక్కేమి = పెక్కుమాటలేల? కల్యముల్ చిక్కియున్న = ఎముకలుమాత్రము మిగిలియున్న, వధూటిన్ = భార్యను, కాలవాదినోరున్ = కాలమే దైవమని వాదించువానినోరును, ఎడమకాలన్ = ఎడమకాలితో, తాతురు = తన్నుదురు.

సీ. తూలు నాగాలిచేఁ దూలునా మెట్టలు?
తూలవు మేఘముల్ తూలుఁగాని
తేలు నావఱదచేఁ దేలునా గుండ్లును?
దేలవు బెండ్లును దేలుఁగాని
వేరు నాచల్లచేఁ బేరునాక్షీరాబ్ధి?
పేర దావులపాలు పేరుఁగాని

క్రాగునా వహ్నిచేఁ గ్రాగునా సురమణుల్?
గ్రాగవు లోహముల్ గ్రాగుఁగాని
ఆ. యట్లకాలవశత నణఁగరుభక్తులు
కుటిలమానవులణఁగుదురుగాని
యీహితానుషంగయే... ౫౬

టీ. తూలునాగాలిచే = ఎగిరెడిగాలిచే, మెట్టలుతూలునా=పర్వతము లెగురునా! తూలవు = ఎగురవు, మేఘముల్ దూలుఁగాని = మేఘములు ఎగురునుగాని, తేలునావఱదచేన్ = మీఁదికితేలు ప్రవాహముచే, గుండ్లును = ఇనుపగుండ్లు, బెండ్లును=తేలికయైన కఱ్ఱముక్కలు, పేరు నాచల్లచే = ఘనీభవింపఁచేయుమజ్జిగచే, క్షీరాబ్ధి=పాలసముద్రము, పేరునా=తోడుకొనునా? సురమణుల్ = దేవతామణులు, క్రాఁగున్ = కరగును. ఆరీతిగనే కాలవశమున భక్తులు అణఁగిపోరు. కుటిలమైన మనుజులే అణఁగిపోయెదరు.

సీ. కలయంగఁ దిరుగునే కాక పంటకముల
చవులు దా నెఱుఁగునే చట్టువంబు
కనకమై మోయునే కాక శ్రీగంధంబు
మేలేమి యెఱుఁగునే గాలిగాఁడు
కలిసి యొక్కటనుండు గాక యానెత్తమ్మి
కంపే మెఱుంగునే కాకిచిప్ప
కైకొని యుండునే కాక రత్నంబుల
మర్యాద యెఱుఁగునే మ్రానిపెట్టె
ఆ. యట్లు చదువుఁగాక యాగమనిగమార్థ
సారభక్తిమహిమ జగతి వెఱ్ఱు
లేమి యెఱుఁగ నేర్తురే... ౫౭

టీ. కలయంగన్ = బాగుగా, వంటకములచవులు = వండిన పదార్థములరుచులు, చట్టువంబు = వంటత్రెడ్డు, కనక = చూడక, మైమోయునేగాక = ఒడలిమీఁద మోయునేకాక, శ్రీగంధంబునేలు = మంచిగంధము యొక్క మంచితనము, గాలిగాఁడు = గాడిద, కలిసి = కూడి, ఒక్కటన్ = ఒక్కచోట, ఊండుఁగాక = ఊడిన నుండనీ, ఆనెత్తమ్మికంపు = పద్మము యొక్కపరిమళము, కాకిచిప్ప = నత్తగుల్ల, కైకొనియుండునేగాక = లోపల పెట్టుకొనియుండును గాని, రత్నంబులమర్యాద = రత్నములవిలువ, మ్రాను పెట్టె = కఱ్ఱపెట్టె, అట్లే, చదువుఁగాక = వేదశాస్త్రాదులు చదువుదురుఁగాక, ఆగమనిగమార్థసారభక్తిమహిమ=ఆగమములలోను వేదములలోను సారమయిన భక్తియొక్కమహిమను, అజ్ఞానులేమి తెలియనేర్తురు !

సీ. యుక్తంబుగా నాది "నూర్ధ్వపుండ్రం ద్విజః
కుర్యా" త్తనంగ నుదారఫణితి
నత్తరువాత నత్యంచితంబుగ "విల
యాపికదాచన"యనఁగ మఱియు
నయ్యపరార్థమం "దద్భుతాకారేణ
చత్రిధా" యన సమానంబు మీఱ
నదియును జన్న "భిద్యతి యమకింకరై"
రని సంఘటించు శ్రీస్కాందసూక్తి

ఆ. యిట్లు శ్రుతులుపల్కు నెట్లొకో జనులూర్ధ్వ
పుండ్ర ధారణములన పొలిసిపోదు
రీహితానుషంగయే... ౫౮

టీ. ద్విజః = బ్రాహ్మణుఁడు, ఊర్ధ్వపుండ్రం కుర్యాత్ = ఊర్ధ్వపుండ్రము ధరింపవలయును, అద్భుతాకారేణచత్రిధా = అద్భుతమైన

ఆకార మేర్పడునట్లు మూఁడురేఖలుగలుగ వ్రాసికొని, అదియును చన్నన్ = అట్లుచేయనిచో, యమకింకరై ర్భిద్యతి = యమకింకరులచేఁ బీడింపఁబడును? పొలిసిపోదురు=విరక్తులగుదురు.

సీ. క్రమమున "నూర్ధ్వపుండ్రంచ శూలంచ నా"
నూర్ధ్వపుండ్రంబు శూలోపమంబుఁ
జన "వర్తులం చార్ధచంద్రకం" బన వట్రు
నై నెలవంకలై యర్థి నొసల
నిట "లలాటే ధారయిష్యంతి నామను
షాః పాపకర్మిణ" యనఁగ నిట్లు
దుర్మనుష్యులు పాపకర్ము లంచును బరా
శరపురాణసూక్తిసరణి మ్రోయ
ఆ. నిట్లు శ్రుతులుపలుక నెట్లొకో జనులూర్ధ్వ
పుండ్రధారణములఁ బొలిసిపోదు
రీహితానుషంగ...

టీ.ఊర్ధ్వపుండ్రంచ త్రిశూలంచ=ఊర్ధ్వపుండ్రమును త్రిశూలమును? నాన్ = అనుటవలన, ఊర్ధ్వపుండ్రంబు = నిలువుగాపెట్టుకొనిన భస్మపురేఖ, శూలోపమంబు = త్రిశూలముతో సమానమైనది. వర్తులం చార్ధచంద్రకంచ =గుండ్రనిది, అర్ధచంద్రాకారమైనది, వట్రువలై = గుండ్రనివై నెలవంకలై= చంద్రవంకవలె నుండినవై, అమనుషాః = మనుజులు కాని వారు, పాపకర్మిణః = పాపపుఁబనిచేయువారు, లలాటే నధారయిష్యంతి = నొసట విభూతిని ధరింపరు.

సీ. లాలితంబుగ "వర్తులంచోర్ధ్వపుండ్రజం"
బనుచు సాంఖ్యమున భావ్యముగ మ్రోయు
గతి "నధార్యం వైదికైర్జనై" రని మాన
వపురాణమునను భావ్యముగ మ్రోయు

ప్రకటించి "యోర్ధ్వపుండ్రముఖం న దృష్ట్వాచ"
యనుచు మనుస్మృతియందు మ్రోయు
భువి "నశుద్ధం చోర్ధ్వపుండ్రంచ చక్రాంక"
మనుచు సాంబపురాణమునను మ్రోయు
ఆ. నట్లు శ్రుతులు పలుక నెట్లొకో జను లూర్ధ్వ
పుండ్ర ధారణములఁ బొలిసిపోదు
రీహితానుషంగ...... ౬౦

టీ. ఊర్ధ్వపుండ్రజం=ఊర్ధ్వపుండ్రముగ ధరించినభూతి, వర్తులంచ=వర్తులాకారమైనదియును, వైదికైర్జనైః = వేదమార్గమందు సంచరించెడి జనులచేన, ధార్యం=ధరింపఁదగనిది, ఊర్ధ్వపుండ్రముఖం=ఊర్ధ్వపుండ్రముతోఁ గూడిన ముఖమును, నదృష్ట్వాచ=చూడకయును; ఊర్ధ్వపుండ్రంచ చక్రాంకంచ ఊర్ధ్వముగా నామమును, చక్రాంకితమును, నదృష్ట్వాచ=చూడక, (ఈ పద్యమున విధినిషేధములు రెండును గూడి భూతి ధరింపఁదగినదనియు, తప్త చక్రాంకితములను ఊర్ధ్వపుండ్రమును (నామములు తాల్చుటను) కూడదనియు, దెలియఁజేయఁబడినది.)

సీ. ఇల "నాంకయేన్న దహేద్దేహ" మని సమ
ర్థించుబోధాయన శ్రుతి వచించి
లలి "దేవతాయుధలాంఛనై" యని నిర
సించు శాతాతపశ్రుతి వచించి
"లోహత ప్తతసుర్లోహదండిన" యుచ్చ
రించున నయ్యమశ్రుతి వచించి
నెన "నాంకయేన్న దహే ద్గాత్ర" మనుచు ని
షేధించు నయ్యమశ్రుతి వచించి

ఆ. యిట్టి శ్రుతులు పల్క నెట్టొకో శంఖచ
క్రాంకణముల మర్త్యు లణఁగిపోదు
రీహితానుషంగరయే... ౬౧

టీ. దేహమ్ = దేహమును, నాంకయేత్ = ముద్రించుకొనకూడదు, నదహేత్ = తప్తముచేయకూడదు(వైష్ణవమతమునఁ జెప్పినరీతిని తప్త ముద్రాంకితము చేయఁగూడదనుట), దేవతాయుధలాంఛనైః=దేవతల ఆయుధములను గుర్తుగా ధరించుటచేతను, నిరసించున్=కాదనును, లోహతప్తతనుః= లోహముచేఁ గాల్చఁబడిన శరీరముగలవాఁడు, లోహదండీ = లోహదండము దాల్చువాఁడు, న = కాఁకూడదు, నాంకయేత్ = ముద్రించుకొనఁగూడదు, నదహేత్ = కాల్చఁగూడదు.

సీ. "ఆయుధైశ్శంఖచక్రాద్యైః" రనుచుఁ బ్రసి
ద్ధముగ మానసపురాణము ఘటింప
సరి "నసంభాష్యాస్త్విజాతయో" యని యప్పు
రాణంబు మఱియు తారక ఘటింప
పారి "నదహేచ్చక్రపూర్వకై" రని పరా
శరపురాణమును మానసఘటింప
"నవినాధికశ్శివలాంఛితో" యనుచు శ్రీ
యజ్ఞవైభవఖండ మది ఘటింప
ఆ. నిట్లు శ్రుతులుపలుక నెట్లొకో శంఖచ
క్రాంకణముల మర్త్యు లణఁగిపోదు
రిహితానుషంగరయే... ౬౨

టీ. శంఖచక్రాద్యైః = శంఖముచక్రము మొదలయిన, ఆయుధైః = ఆయుధములతో, న = ఉండఁగూడదు, నసంభాష్యాస్త్విజాతయః = అట్టి చిహ్నలుగల బ్రాహ్మణులు గౌరవింపఁదగినవారుగాదు, చక్రపూర్వకైః =

చక్రము మొదలగువానిచే కాల్చఁగూడదు, నవినా. అధికశ్శివలాంఛితః = శివుని దాల్చుటకంటె అధికముకూడదు.

శంకరుఁడు బ్రాహ్మణుఁడగుట

సీ. భాసురంబుగ "మహాబ్రాహ్మణమీశాన"
మనుసూక్తి శివుఁడెబ్రాహ్మణుఁడుగాక
యంచితంబుగ "విరూపాక్షంద్విజోత్తమం"
బనుసూక్తి శివుఁడె బ్రాహ్మణుఁడుగాక
నలిమీఱఁగా "బ్రాహ్మణోరుద్ర ఏవేతి"
యనుసూక్తి శివుఁడె బ్రాహ్మణుఁడుగాక
యుపమింపఁగా "బ్రాహ్మణోభగవాన్రుద్ర"
యనుసూక్తి శివుఁడె బ్రాహ్మణుఁడుగాక

ఆ. హరియు నజుఁడు తెలియ నాక్షత్రియుండుకో
మటియుఁగాఁగ వేదమతము పేర్మి
నీహితాం షంగ... ౬3

టీ. మహాబ్రాహ్మణం ఈశానం = గొప్పబ్రాహ్మణుఁడైన ఈశ్వరుని, అనుసూక్తిన్ = అనువచనముచే, శివుఁడె, బ్రాహ్మణుఁడుగాక, ద్విజోత్తమమ్ = ఉత్తమబ్రాహ్మణుఁడైన, విరూపాక్షమ్ = ఈశ్వరుని, భగవాన్రుద్రః = భగవంతుఁడైనరుద్రుఁడు, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుఁడు, హరియున్ = విష్ణుమూర్తియు, అజుఁడున్ = బ్రహ్మదేవుఁడు, (క్షత్రియుఁడు కోమటి కాఁగా శివుఁడు బ్రాహ్మణుఁడని వేదము చెప్పుచేఁ దెలియుచున్నది.)

సీ. రతి "ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ"మనఁగ మా
పరమేశ్వరుఁడె పరబ్రహ్మగాక
పరువడి "తత్పరం బ్రహ్మే"తి యనఁగ మా
పరమేశ్వరుఁడె పరబ్రహ్మగాక

మొగి "బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే" యనఁగ మా
పరమేశ్వరుఁడె పరబ్రహ్మగాక
పరగంగ "నో మితి బ్రహ్మణే" యనఁగ మా
పరమేశ్వరుఁడె పరబ్రహ్మగాక

ఆ. వేదసూక్తిగలదె వేఱె పరబ్రహ్మ
మిదియె నిశ్చయార్థ మెఱుఁగ కితరు
లెట్లు అచిన నేమియే... ౬౮

టీ. పరం బ్రహ్మ=పరబ్రహ్మము, ఋతం సత్యం=త్రికాలములయందుం డెడి సత్యస్వరూపము అనిచెప్పినపరబ్రహ్మ మీశ్వరుఁడుగాక వేఱొకఁడగు నా? తత్ పరం బ్రహ్మ=శేషాద్రియాదులకంటె వేఱయి సూక్ష్మమయినది పర బ్రహ్మస్వరూపము. లింగమూర్తయే=లింగాకారమున వ్యక్తమయిన, బ్రహ్మణే= పరబ్రహ్మకొఱకు, ఓమితి బ్రహ్మణే=ఓంకారస్వరూపుఁడు, ఓంకార ప్రతిపాద్యుఁ డు అగుపరబ్రహ్మము, వేదసూక్తిన్=వేదవాక్కులలో, వేఱె పరబ్రహ్మగలదే?

సీ. చతురాస్యతండ్రి విష్వక్సేను సంహారిం
పఁగ నాఁడు పొందని బ్రహ్మహత్య
కమలజపుత్త్రు దక్షప్రజాపతి హరిం
పఁగ నాఁడు పొందని బ్రహ్మహత్య
తనకూఁతుఁ గవయు పితామహు నేచి చం
పఁగ నాఁడు పొందని బ్రహ్మహత్య
బ్రహ్మాండములు హరిబ్రహ్మలు వెలయఁ జం
పఁగ నాఁడుపొందనిబ్రహ్మహత్య

ఆ. యజునిశిరముఁ ద్రుంపునంతనే పొందెనా
యిది య నిశ్చయార్థ మెఱుఁగ కితరు
లెట్లుఅచిన నే... ౬౯

టీ. చతురాస్యతంద్రిన్ = బ్రహ్మదేవుని తంద్రియైన. విష్వక్సేనున్= విష్వక్సేనుని, కమలజపుత్రున్=బ్రహ్మదేవునికొడుకైన, దక్షప్రజాపతిన్=దక్ష ప్రజాపతిని, కూతుఁగనయు=కూఁతురితోఁ గూడుకొను, పితామహున్=బ్రహ్మదేవుని, బ్రహ్మాండములు=సమస్తలోకములు, హరిబ్రహ్మలు=విష్ణువును బ్రహ్మదేవుఁడును, తెలియంగన్=ఎదురుగా నుండఁగా, బ్రహ్మహత్య = బ్రాహ్మణుని వధించుటవలన, గలుగుపాపము, అజునిశిరము=బ్రహ్మదేవుని శిరస్సును, త్రుంపనంతనే = త్రుంచివేసినంతనే, వచ్చెనా ?

సీ. సరి "న సంఖ్యాతాశ్చహరయః" యనెడినట్లు
గాన విష్ణువులు పెక్కండ్రు గలరు.
తగ "నసంఖ్యాతాః పితామహాః" యనియెడుఁ
గాన బ్రహ్మలును పెక్కండ్రు గలరు
యిల "నసంఖ్యాతాస్సురేంద్రాశ్చ" యనియెడుఁ
గాన నింద్రులును బెక్కండ్రుగలరు
గతి "నసంఖ్యాతాశ్చ కాలాశ్చ" యనియెడుఁ
గానఁ గాలురును బెక్కండ్రుగలరు
ఆ. ఎల్లశ్రుతులు "నిత్యఏకో మహేశ్వరః"
యనుట నొక్కరుండె యభవుఁ డనుచు
నిట్లు నిశ్చయింప కే... ఉడు

టీ. అసంఖ్యాతాః = లెక్కపెట్టుటకు శక్యముగానివారు, హరయః = విష్ణువులు, పెక్కండ్రు = చాలమంది, పితామహాః = బ్రహ్మలు, సురేంద్రాశ్చ = దేవేంద్రులును, కాలాశ్చ=కాలరుద్రులు. నిత్యః=నిత్యుఁడైన. మహేశ్వరః = పరమేశ్వరుఁడు, ఏకః = ఒక్కఁడు.

సీ. కాము హరించుటఁ గామహరుం డనఁ
గాముండు హరుఁడు నొక్కరుఁడ యగునె ?

కాలు హరించుటఁ గాల హరుం డనఁ
గాలుండు హరుఁడు నొక్కరుఁడ యగునె?
పురములు హరియింపఁ బురహరుం డన నొప్పఁ
బురములు హరుఁడు నొక్కరుఁడ యగునె?
హరిని హరించుట హరిహరుం డనఁగ నా
హరియు హరుండు నొక్కరుఁడ యగునె?

ఆ. యాగమంబులందు హరిగహ్వరాంతర
మనెడి నిశ్చయార్థ మరయ కితరు
లెట్లఱచిన నేమి... ౬౭

టీ. కాము హరించుటన్ = మన్మథుని భస్మముచేయుటచే, కామహరుండనన్=కామహరుఁ డని యనఁగా, కాముఁడు= మన్మథుఁడు. హరుఁడు= ఈశ్వరుఁడు, ఒక్కరుఁడ = ఒక్కఁడే యగునా? కాలున్=యముని, కాలుండు = యమధర్మరాజు, పురములు = మూఁడుపురములు, హరిని = విష్ణువును.

సీ. నీవు త్రివిక్రము నెట్టణ కోలెమ్ము
ప్రళ్లనవిఱిచి చేపట్టకున్న
నీవు విష్వక్సేను నిశితశూలమ్మున
జిత్తరంబుగఁ జిమ్మి యొత్తకున్న
నీవాదినరసింహు నెఱయ తత్త్రోలిపించి
పెంపార గద్దెఁ బెట్టింపకున్న
నీవాదిక్రోడంబు నిర్జించి తన్ని యా
దంష్ట్రంబు సురమునఁ దాల్పకున్న

ఆ. హరిహరాహ్వాయమున కర్థ మెఱుంగక
హరిహరుండు నొక్కఁ డనెడువాండ్ర
నెట్లు దెలుపవచ్చు... ౬౮

టీ. త్రివిక్రమున్ = త్రివిక్రమావతారుఁడైన విష్ణువుని, నెట్టిణన్ = వెంటనే, కోలెమ్ము = వెన్నెముక, చిత్తరంబుగ = చిత్రముగా, చిమ్మి = మీఁది కెగురవైచి, తిత్తి = చర్మము, గద్దెన్ = సింహాసనముపై, ఆదిక్రోడంబు = ఆది వరహావతారమును, దంష్ట్రంబు = కోఱ, హరిహరాహ్వయమునకు = హరిహరుఁడు అను పేరునకు, హరి హరుండు నొక్కఁడు = ఇద్దఱు ఒక్కరే, అనిచెప్పెడు వారికి ఏమిచెప్పవలె.

సీ. నీవు వేదవ్యాసునిజభుజాస్తంభంబు
దెంపించి కేల నెత్తింపకున్న
యాహవనీయాగ్ని హరిశిరంబు నడంగ
నేచి నీకింకరుఁ డేయకున్న
వైకుంఠురక్తంబు వారక నీచేతి
పలకపాలంబునఁ బట్టకున్న
మత్స్యావతారాది మధుసూదనావతా
రంబులు నీచేత మ్రగ్గకున్న

ఆ. హరిహరాహ్వయమున కర్థ మెఱుంగక
హరిహరుండు నొక్కఁ డనెడువాండ్ర
నేమి దెలుపవచ్చునే...... 20

టీ. వేదవ్యాసు = వేదవ్యాసుని, నిజభుజాస్తంభంబు = తన భుజమనెడి స్తంభమును, కేలన్ = చేతితో, నీకింకరుఁడు = నీ సేవకుఁడు, ఏయకున్నన్ = వేయకుండిన, మ్రగ్గకున్న = అణఁగి పోకుండిన.

శివుఁడు నిత్యుఁ డగుట

సీ. నీకపర్దంబున నెఱిఁజుట్టిన యనేక
కమలజాచ్యుతకపాలములు సాక్షి
నీయురస్థ్సలమున నెఱినొప్పు వారాహ
దంష్ట్రాస్థికూర్మాస్థితతులు సాక్షి

నీయామ్యభుజమున నేఁడు పాయకయున్న
పద్మనాభునికళేబరము సాక్షి
నీయురస్థ్సలము సన్నిహితమై యున్ననా
నామరస్థూలశల్యములు సాక్షి
ఆ. నీజగత్ప్రసిద్ధ నిత్యత్వమునకు బ్రహ్మ
విష్ణువాదిసుర లనిత్యు లగుట
కేల ప్రత్యయంబు లే... ౭౧

టీ. నీకపర్దంబున = నీజటాజూటములో, నెఱిన్ = అందముగా, కమలజాచ్యుతకపాలములు = బ్రహ్మ విష్ణువులపుఱ్ఱెలు, నీయురస్థ్సలమున = నీ రొమ్మునందు, వారాహహ...తులు = వరాహావతారముయొక్క కూర్మావతారము యొక్క యెముకల ప్రోగులు, నీయామ్యభుజమున=నీయెడమభుజమునందు, పాయకయున్న = విడిపెట్టకుండ ఉన్న, పద్మనాభునికళేబరము = విష్ణుమూర్తియొక్కశరీరము (శివునియెడమభాగము గౌరి, ఆమె విష్ణుస్వరూపిణి యగుట నిట్లువర్ణింపఁబడినది.) నానామరస్థూలశల్యములు = అనేకదేవతల పెద్దపెద్దయెముకలు, నీజగత్ప్రసిద్ధనిత్యత్వమునకు = నీయొక్క లోకములలోఁ ప్రసిద్ధమైన, నిత్యుఁడగుటకును, బ్రహ్మవిష్ణువాదిసురలు=బ్రహ్మ విష్ణువు మొదలగుదేవతలు, అనిత్యులగుటకు = నిత్యమైనవారు కాకుండుటకు, ఏల ప్రత్యయంబులు = తార్కాణములేల !

సీ. విద్యావిదుండైన విప్రుఁడు మృతుఁడైన
నగుఁగాక విద్యకు హాని గలదె ?
తరి నగి దీన యద్దముపడ్డఁ జెడుఁగాక
ప్రతిబింబమునకు విపత్తిగలదె ?
యిలజలం బింకిన నింకుఁగాకందుఁ దా
చందురునకు మఱి క్షయము గలదె ?

కడవపోయినఁ బోవుఁగాక తన్మధ్యసం
　　　పుటమైన బయటకుఁ బోకగలదె?
ఆ. యట్లు సర్వమును లయంబుఁ బొందినను స
　　ర్వాత్ముఁడైన యంబికాధవునకు
　　నెందులయము గలదె యే... ౭౨

టీ. విద్యావిదుండైన = విద్యలను తెలిసిన, విప్రుఁడు = బ్రాహ్మణుఁడు, మృతుండైనన్ = చనిపోయినను, విద్యకు = చదువునకు, ప్రతిబింబమునకు = అద్దములో కనఁబడు ఛాయనీడకు, జలంబు = నీరు, ఇంకినన్ = ఇంకిపోయిన, చంద్రునకు = నీటిలో ప్రతిఫలించుచున్న చంద్రునకు, క్షయము = నాశము, తన్మధ్యసంపుటమైన = కడవలోపలనున్న, బయలునకు = ఆకాశమునకు, పోక = పోవుట, లయంబు = నాశము, అంబికాధవునకు, గౌరీభర్త యగునీశ్వరునకు.

సీ. మృత్యువుఁ బడవైచి మెడఁద్రొక్కి కోఱలు
　　　పెరకఁడే యొకగణం బిరవునొంది
　సకలాబ్ధిజలములు నొకగణం బొక్కటఁ
　　　దెగఁద్రావి గట్టునఁ దేఁపువట్టె
　దీవు లేడును ద్రిప్పి తిరుగుచక్రమునట్లు
　　　పడి నొక్కగణపండు వైచె నట్టె
　బడబాగ్నిఁ దిగిచి బొట్టిడుకొని యొకగణం
　　　బానందమున సోలియాడె నట్టె
ఆ. యిట్టి చిత్రమహిమ లెవ్వరికున్నవి
　　తలఁప మీగణేశ్వరులకె గాక
　　యేమి చెప్పవచ్చునే... ౭౩

టీ. ఇరవునొంది = అవకాశమును జూచుకొని, సకలాబ్ధిజలములు =

సముద్రములోని నీళ్లన్నియు, తేన్చువట్టెన్ = తేన్చెను, తిగిచి = బయటికి వాగి, సోలియాడె = మైకముతో నాడెను.

సీ. ఎనుబోతు కొమ్ములు నైరావతముదంత
ములు దూసి కోలాటముల కమర్చి
మందర మలయాదిమహనీయభూధర
ములు కేళికర్పటములుగఁ జేసి
యాదికూర్మము పృష్ఠమందు వాసుకిఁ గూర్చి
పొరిఁ ద్రిప్పి త్రిప్పటంబుగ నొనర్చి
కోరి త్రివిక్రముకోలెమ్ము నను బ్రహ్మ
తలపును నలిపి ఛత్త్రం బొనర్చి
ఆ. యయ్య మీగణంబులాడుచు నాఁట కల్ప
వేళ నిట్టిలోకవిస్మయంబు
లెల్ల నీవెఱుంగు దేకాప్రు... ౨౮

టీ. ఎనుబోతుకొమ్ములు = దున్నపోతుకొమ్ములు, నైరావతముదంతములు = ఇంద్రుని యేనుఁగుదంతములు, మందర...భూధరములు = మందరము మలయము మొదలగుపర్వతములు, కేళికర్పటములు=ఆటకయిన తాళపుచిప్పలు, త్రిప్పటంబు = బొంగరము, కోలెమ్ము = వెన్నెముక. బ్రహ్మతలపుఱక = బ్రహ్మశిరస్సనందగు పుఱ్ఱె, అనిపి = ఉంచి, ఛత్త్రము = గొడుగు.

సీ. కులగిరుల్ పేరుగా గ్రుచ్చి యొప్ప ధరించు
పర్వతాభరణుఁడ న్భద్రగణము
వారకలయవేళ మేరువతనుగాఁగ
మేరుపాతనుఁ డను మేటిగణము
బ్రహ్మాండతతులు హారముగ వైచి నటించు
రుండాభరణుఁ డను దండి గణము

అజహరికుండంబు లాభరణముఁ జేయు
రుండాభరణుఁ డనురుద్రగణము

ఆ. ఇట్టి చిత్రమహిమ లెవ్వరికున్నవి
తలఁప మీఁగణేశ్వరులకె గాక
యేమి చెప్పవచ్చునే... ౭౫

టీ. కులగిరుల్ = కులపర్వతములు, పర్వతాభరణుఁడన్ = పర్వతములు ఆభరణముగాఁగలవారను, వారక=వెనుకదీయక, లయవేళన్ = ప్రళయసమయమునందు, మేరుపాతనుఁడు = మేరుపర్వతమును బడవేసినవాఁడు, బ్రహ్మాండతతులు = బ్రహ్మాండములగుంపులు, రుండాభరణుఁడు = పుఱ్ఱెలు ఆభరణముగాఁగలవాఁడు, అజహరిరుండంబులు = బ్రహ్మ విష్ణువులపుఱ్ఱెలు చిత్రమహిమలు, విచిత్రమైన గొప్పతనములు.

సీ. భవు భజించినవాఁడు పౌండ్రకవాసుదే
వుం డయ్యె నే భృగు దండిశాప
హరి పదిమార్లు తిర్యగ్యోనులందు మా
నవయోనులందు దైన్యమునఁ బుట్టి
చెడువనావస్థల సొలయుచు శివలింగ
ముల దశయవతారములను లింగ
ములఁ బ్రతిష్ఠించి యిమ్ముల మత్స్యకేశ్వర
కూర్మేశ్వరాదులఁ గొల్చి ధన్యుఁ

ఆ. డైనవిధిని మఱచి హరుచేత మడిసిన
వాఁడు దేవుఁ డొక్కొ వడి యథార్థ
మెఱుఁగ కఱతు రజ్ఞులే... ౭౬

టీ. ఈశ్వరుని సేవించిన పౌండ్రకవాసుదేవునకు ఏమియు నికట్టులు

లేవయ్యె. ఇఁక వాసుదేవునకన్ననో, భృగుమహర్షి యొసఁగిన ప్రబలశాపము చేఁ బదిమార్లు పుశుయోనులందుఁ బుట్టవలసివచ్చెను. చెడువనావస్థలన్ = చెడు అడవులపాట్లతో, సొలయుచు=బాధపడుచు, దశయవతారములను=పదియవతారములలోను (ఆయాపేర్లతో లింగములను స్థాపించి) మత్స్యకేశ్వర కూర్మేశ్వర మొదలగువారిని సేవించి, తుదకు శివుని చేతిలో మడిసినాఁడు, అతఁడా యథార్థమైన వాసుదేవుఁడు.

సీ. ఒగి పౌండ్రకుఁడు పుట్టెనో హరి పుట్టెనో
మేటి మీనయి వేల్పుటేటియందు
నొగి పౌండ్రకుఁడు వచ్చెనో హరివచ్చెనో
యట జనించి యగస్త్యు నంజలికిని
నొగిఁ బౌండ్రకుఁడు దెల్పెనో హరి తెల్పెనో
యమ్మునికాత్మజన్మంబు లెఱుఁగ
నొగిఁ బౌండ్రకుఁడు చెప్పెనో హరి చెప్పెనో
మర్త్యంబునం దున్న మహితమహిమ

ఆ. చెనసి మత్స్యనాథుచేఁతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద నైతు రజ్ఞు
లేమి సేయవచ్చునే... 22

టీ. పౌండ్రకుఁడు = పౌండ్రక వాసుదేవుఁడు, హరి = విష్ణుమూర్తి, మేటిమీనయి = పెద్దచేపయయి, వేల్పుటేటియందు = గంగానదియందు, అగస్త్యునంజలికిని = అగస్త్యుని దోసిలిలోనికి, ఆత్మజన్మంబులు=తనపుట్టుకలు, మర్త్యంబునందు = మనుష్యజన్మంబునందున్న, మహితమహిమ=గొప్పమహిమ, మత్స్యనాథుచేఁతలు=మత్స్యావతారునిపనులు.

సీ. పౌండ్రకుండో రమాభర్తయో మును వారి
రాశిఁ గూర్మావతారంబు నొందె

పౌండ్రకుండో రమాభర్తయో గంగాప్ర
వాహపావనతీరవాసియయ్యె
పౌండ్రకుండో రమాభర్తయో సన్మునుల్
వినఁగఁ గూర్మపురాణవిధిరచించె
పౌండ్రకుండో రమాభర్తయో యప్పురా
ణమున నీశ్వరుకథ లమరఁ దెల్పెఁ

ఆ. జెనసి కూర్మదేవుచేఁతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమి సేయవచ్చునే... ౭౮

టీ. రమాభర్తయో=లక్ష్మీపతియైన విష్ణుమూర్తియో, వారిరాశిన్ = సముద్రములో, కూర్మపురాణవిధిన్ = కూర్మపురాణక్రమమును, కూర్మదేవుచేఁతలు = కూర్మావతారుఁడైన విష్ణుమూర్తిచేసినపనులు.

సీ. ఆదివరాహమై యవనిఁ బుట్టినవాఁడు
పంకజనాభుఁడో పౌండ్రకుండొ
సుస్థితిగంగాతటస్థుఁడై చనువాఁడు
పంకజనాభుఁడో పౌండ్రకుండొ
మును వరాహపురాణమును రచించినవాఁడు
పంకజనాభుఁడో పౌండ్రకుండొ
యందీశ్వరాధిక్య మభినుతించినవాఁడు
పంకజనాభుఁడో పౌండ్రకుండొ

ఆ. చెనసి యవ్వరాహు చేఁతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతురజ్ఞు
లేమి సేయవచ్చునే ౭౯

టీ. ఆది వరాహమై, =మొదటివరాహమై, అవనిన్ = భూమిమీఁద, పంకజనాభుఁడో = విష్ణువో? సుస్థితిన్ = మంచిస్థితితో, గంగాతటస్థుఁడై = గంగానదీతీరమున నుండినవాఁడయి, ఈశ్వరాధిక్యము = ఈశ్వరుని గొప్పతనము, అజ్ఞులు = తులువలు

సీ. ఎన్నటిపౌండ్రకుం డిల నరసింహరూ
పము దాల్చి వలుదకంబమున వెడలె
నెన్నటిపౌండ్రకుం డిల శ్రీనగమున సృ
సింహబిలమ్ము రచించియుండె
నెన్నటిపౌండ్రకుం డిలను నేనేకాక
పై దైవ మెవఁ డని ప్రల్లదించె
నెన్నటిపౌండ్రకుం డిల శరభేంద్రుచే
తలఁ ద్రుంపఁబడి యెత్తి తోలుపఁబడియె

ఆ. చెనసి యీనృసింహుచేతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమి సేయవచ్చునే ౮౦

టీ. ఎన్నటి = ఎప్పటి, వలుదకంబమున = విశాలమైన స్తంభమున, శ్రీనగమున = శ్రీశైలమునందు, ప్రల్లదించె = ప్రగల్భములుపలికెనా

సీ, బలిని దాన మడుగఁ బౌండ్రకుండే వామ
నావతారముఁ దాల్చి యటకుఁ బాతె
నందుఁ ద్రివిక్రముండై పౌండ్రకుండె మీఁ
దికి నొక్కకాలెత్తి కింక లేక
పౌండ్రకుండే వీపుప్రక్కన నరకాలి
తోడఁ దారుద్రుచేఁ ద్రుంపఁబడియె

నెవ్విధిఁ బౌండ్రకుండే మదోన్నత్తుఁడై
మదిమది పెంపున మడిసిపోయె
ఆ. నట్టివామనంబు నలజళ్లు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమిచెప్పవచ్చునే ౮౧

సీ. పౌండ్రకుండే భువి పరశురామునవతా
రముఁ దాల్చి యేకవీరకుని నొంచె
పౌండ్రకుండే యందు భర్గునకుఁ దపంబుఁ
జేసి తచ్ఛుశ్రూషఁ జేయఁగలిగె
పౌండ్రకుండే ఘోరపరశువాదిగ దివ్య
శస్త్రముల్ గాంచె నీశ్వరునిచేత
పౌండ్రకుండే యిల బ్రాహ్మల కిచ్చి వా
రును నుండనీకున్న వనధిఁబడియె
ఆ. నట్టి పరశురాము నలజళ్లు పౌండ్రక
వాసుదేవునిమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమి చెప్పవచ్చునే ౮౨

టీ. ఏకవీరకుని = లోకైకవీరుని, నొంచెన్ = అణఁచెను, భర్గునకు = ఈశ్వరునకై, తచ్ఛుశ్రూషన్ = అతని సేవను, పరశువాదిగదివ్యశస్త్రముల్ = పరశువు మొదలయిన దివ్యాస్త్రములు, వనధిఁబడియె = సముద్రములో నుం డెను, అలజళ్లు = కంగారుపనులు,

సీ. ఆలిఁ గోల్పడె దండకాటవియందున
పలవరించినవాఁడె పౌండ్రకుండో
రావణుశక్తికి లక్షణుపాటుకుఁ
బరితాప మొందెనే పౌండ్రకుండో

రావణున్ జంపిన బ్రహ్మహత్య లభింప
భ్రమితుండు నగువాఁడు పౌండ్రకుండో
రామేశు నిల్పి శ్రీరామేశ్వరమున ని
ష్పాపుఁడై చనువాఁడు పౌండ్రకుండో
ఆ. చెనసి రామచంద్రుచేతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమి చెప్పవచ్చునే ... ॥౩॥

టీ. ఆలిఁగోల్పడి = భార్యను బోఁగొట్టుకొని, రావణుశక్తికి = రావణుఁడు ప్రయోగించినశక్తికి, లక్ష్మణుపాటునకు = లక్ష్మణుఁడుపడిన మూర్ఛపాటునకు, భ్రమితుండు=భ్రాంతినొందినవాఁడు, నిష్పాపుఁడై=పాపములేనివాఁడై, చనువాఁడు = వెళ్లువాఁడు.

సీ. వసుదేవునకుఁ బుట్టివాసుదేవుం డన
పాండవులను గొల్చెఁ బౌండ్రకుండు?
మేఘుమై శివుఁ గొల్చి మెప్పించి సాంబుఁడ
న్పట్టెఁ దాఁగాంచెనే పౌండ్రకుండు?
తనయాలి దనుమును వండినిగట్టరో
పనగట్లు దీసెనే పౌండ్రకుండు?
కట్టెరుకవాటునఁ గాలున నాఁటునఁ
బడి మృతుఁ డయ్యెనే పౌండ్రకుండు?
ఆ. చెనసి యిట్టి కృష్ణుచేతలు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమి చెప్పవచ్చునే ... ॥౪॥

టీ. గొల్చెన్ = సేవించెను, సాంబుడన్పట్టెన్ = సాంబుడనెడుకొడుకును, పనగట్లు = బిగియఁగట్టినకట్లు, కట్టెరుకవాటున = క్రూరమైన

యెరుకలివాని వ్రేటుచే, నాటునఁబడి = దెబ్బమూలమున, చెనసి = ఉద్రేకించి.

సీ. ఆదిని మత్స్యమై హరిశంభుఁ గొల్చెఁగా
కపౌండ్రకుఁడు మత్స్య మగుట గలదె?
యాదిని కూర్మమై హరిశంభుఁ గొల్చెఁగా
కపౌండ్రకుఁడు కూర్మ మగుట గలదె?
యాదిని క్రోడమై హరిశంభుఁ గొల్చెఁగా
కపౌండ్రకుఁడు క్రోడ మగుట గలదె?
యాదిని రాముఁడై హరి శంభుఁ గొల్చెఁగా
కపౌండ్రకుఁడు రాముఁ డగుట గలదె?

ఆ. కడఁగి యిట్లు విష్ణు కడగల్గు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమిచెప్పవచ్చునే...... ౮౮

సీ. కాశిలో వ్యాసుండు కరమెత్తి పౌండ్రకు
నే ప్రతిష్ఠించె మీ రెఱుఁగరాక
స్తంభితభుజుఁడై యతండు పౌండ్రకునకే
బిట్టెలుంగున మొఱఁబెట్టుచుండె
భయముతో నచటికిఁ బౌండ్రకుండేవచ్చి
వానికి శివమహత్త్వంబుఁ దెలిపె
పౌండ్రకు విడిచియే భక్తివ్యాసేశ్వరు
నతిభక్తి నిలిపి వాఁ డనఘుఁడయ్యె

ఆ. కడఁగి యిట్టివిష్ణు కడగల్గు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమిచెప్పవచ్చునే ౮౯

టీ. కరసొత్తి = మిక్కిలి పూని, స్తంభితభుజుండై = కట్టఁబడిన చేతులుగలవాఁడై, బిట్టెలుఁగునన్ = పెద్దమొఱతో, శివమహాత్త్వంబు = శివుని గొప్పతనము, అనఘుఁడు = పాపరహితుఁడు.

సీ. ఆది మత్స్యము నిల్ప నట మత్స్యకేశ్వరం
బిల లంకలోపలఁ గలదుగాక
యాదిఁ గూర్మము నిల్ప నాదికూర్మేశ్వరం
బిల నొకవారాశిఁ గలదుగాక
రామచంద్రుఁడు నిల్ప రామేశ్వరము పాల
కొలను సేతువయందె గలదుగాక
కృష్ణుండు నిల్పనఁ గృష్ణేశ్వరంబు పెం
పలవారణాసిలోఁ గలదుగాక
పౌండ్రకుండు నిలువ పౌండ్రకవాసుదే
వేశ్వరంబు గలదె యెచటనైన
నెన్న వేలవేయునే...... ౮౭

టీ. ఆదిమత్స్యము=తొలుతటిమత్స్యావతారుఁడు, నిల్పన్ = ప్రతిష్ఠ చేయఁగా, మత్స్యకేశ్వరంబు = మత్స్యకేశ్వర మను క్షేత్రము, వారాసిన్ = సముద్రములో, పాలకొలను = పాలకొల్లు, (ఇది పంచారామములోని క్షీరారామము ఇట రామలింగేశ్వరుఁడు ప్రతిష్ఠింపఁబడినవాఁడు- సేతువయందు = వానరులచే నిర్మింపఁబడిన సేతువునందు, వారణాసిలోన్=కాశిలో, ఎన్నన్ = ఆలోచింపఁగా, వేయునేల = వేయివిషయములు ఎందులకు ?

సీ. భువి శివభక్తప్రభోమమయనియాదిఁ
బల్కినవాఁడు సుపౌండ్రకుండె?
తగదు ఆదుర్భాషితం మహాత్మని వ్యాసు
భక్తి గలిపినవాఁడు పౌండ్రకుండె?

నిగమార్థముగను మాపి గురుమచ్ఛిష్యని
ప్రతిభజించినవాఁడు పౌండ్రకుండె
యిలను మకర్తమహేశ్వరో యని యీశు
భజియించువాఁడె దాపౌండ్రకుండె ?

ఆ. కడగి యిట్టివిష్ణు కడగళ్లు పౌండ్రక
వాసుదేవుమీఁద వైతు రజ్ఞు
లేమిచెప్పవచ్చునే... ౮౮

టీ. భక్తిప్రభో=భక్తులకు ప్రభువైనవాఁడా? ఆదిన్=తొలుత,దుర్భాషితమ్=చెడుమాట, ఉమాపి = పార్వతియును, గురుమచ్ఛిష్యని = గురువునువలె శిష్యుని, ప్రతిభజించినవాఁడు=తిరిగి సేవించినవాఁడు, మహేశ్వరః=మహేశ్వరుఁడు, కర్త=చేయువాఁడు, కఱపినవాఁడు = నేర్పినవాఁడు, నిగమార్థముగ= వేదార్థమగునట్లుగా

సీ. ఆదియుగమున మత్స్యావతారమునాఁడు
మురవైరి మత్స్యవేశ్వరు భజింప
నయ్యుగంబునను గూర్మావతారమునాఁడు
దనుజారి కూర్మేశ్వరుని భజంప
నయ్యుగంబున వరాహావతారమునాఁడు
హరి వరాహేశ్వరు నటు భజింప
నయ్యుగంబున నృసింహావతారమునాఁడు
శౌరి నృసింహేశు చేరి కొలువ

ఆ. ద్వాపరంబున నాఁటివానిని పౌండ్రక
వాసుదేవుఁ జెప్పు వాండ్ర నెట్ల
నెడమఁజేయఁజూతురే... ౮౯

సీ. ఘోషించిన "శివ ఏకో దేవ" యని శ్రుతి
　　　గలుగుట రుద్రుఁ డొక్కరుఁడె కర్త
ధృతి "నేక మేవా ద్వితీయ" మని యనిశ్రుతి
　　　గలుగుట రుద్రుఁ డొక్కరుఁడె కర్త
చెన్నార "నేక పూర్షం రుద్ర" యని శ్రుతి
　　　గలుగుట రుద్రుఁ డొక్కరుఁడె కర్త
నొగి "నేక ఏవ రుద్రోచ్యతే" యని శ్రుతి
　　　గలుగుట రుద్రుఁడొక్కరుఁడె కర్త

ఆ. యని యుగాదులందు హరివిరించాదులు
　　గొలిచి సత్పథములఁగొందు రట్లు
　　నేలపలుకు వేయు నేకామ్ర... ౯౦

టీ. శివ ఏకో దేవః = శివుఁడు ఒక్కఁడే దేవుఁడు=ఏక మేవాద్వితీయమ్, పరబ్రహ్మ ఒక్కటియే, (రెండవవస్తువు లేనిది.). ఏక పూరుషా రుద్రః=రుద్రుఁ డొక్కరుఁడే (పరమపురుషుఁడు.) ఏక ఏవ రుద్రోఽచ్యతే = రుద్రుఁడుఒక్కఁడే యని చెప్పఁబడుచున్నాఁడు, హరివిరించాదులు = విష్ణువు బ్రహ్మ మొదలగు వారు, కొలిచి = సేవించి, సత్పథములన్ = మంచిమార్గములను, కొందురు = తీసికొందురు.

సీ. తగను"త్వంవిశ్వభర్తాతవనాస్తిభ
　　　ర్తా"యనభర్తతథ్యంబునీవ
అరయ "త్వం విశ్వహర్తా తవ నాస్తి హ
　　　ర్తా" యన హర్త తథ్యంబునీవ
తగిలి "త్వం విశ్వకర్తా తవ నాస్తిక
　　　ర్తా" యన కర్త తథ్యంబు నీవ

తలఁప "త్వం విశ్వనాథా తవ నాస్తి నా
థా" యన నాథుతథ్యంబు నీవ
ఆ. గాన భర్త హర్త కర్త నాథులు మఱి
లే రటంచు శ్రుతులు లిలమ్రోయ
నేలపలుకు లింక నే... ౯౧

టీ. భర్తా = భరించువాఁడు, త్వంవిశ్వభర్తా = నీవు ప్రపంచమును భరించువాఁడవు, తవ నాస్తి భర్తా = నీకు భర్త లేఁడు, కర్తా = చేయువాఁడు. హర్తా = హరించువాఁడు, నాథో = నాథుఁడైనవాఁడు.

సీ. ఇల "జగతాం పతయే నమో నమ" యని
చాటుచు నీశుఁడే సర్వకర్త
యతిశయించి "దిశాంచ పతయే నమో" యని
చాటుచు నీశుఁడే సర్వకర్త
నలిరేగి "యోషధీనాం పతయే" యని
చాటుచు నీశుఁడే సర్వకర్త
యింపారఁగా "పశూనాం పతయే" యని
చాటుచు నీశుఁడే సర్వకర్త
ఆ. యని దొడంగి మీకు యజురాదివేదంబు
లర్థి మ్రొక్కుచుండు నట్టినిన్ను
నెన్న నేలవేయు నే... ౯౨

టీ. జగతాంపతయే నమోనమః = జగత్తులకు పతియైన యీశ్వరుని కొఱకు నమస్కారము. దిశాంచపతయేనమః = దిక్కుల కధిపతివైన నీకు నమస్కారము. ఓషధీనాంపతయే నమః=ఓషధుల కధిపతివైన నీకునమస్కారము, పశూనాం పతయే నమః=ప్రాణులకధిపతివైన నీకు నమస్కారము, యజు

రాదివేదంబులు = యజుస్సుమొదలయిన వేదములు, అర్థిన్ = ప్రీతితో, మ్రొక్కుచుండున్ = నమస్కరించుచుండును, అట్టినిన్ను ఎన్నన్ + ఏల = స్తుతింపనేల?

సీ. తవిలి "రుద్రాయాతతావినే క్షేత్ర"ని
చాటుచు శంభుఁడే సర్వకర్త
తగ "కృత్స్నవీతాయధావతే" యని పూని
చాటుచు శంభుఁడే సర్వకర్త
నిశ్చయింపఁగ "మంత్రిణే వాణిజాయ"ని
చాటుచు శంభుఁడే సర్వకర్త
యెలమి "నిషంగిణాయిషుధిమతే" యని
చాటుచు శంభుఁడే సర్వకర్త
ఆ. యని దొడంగి మీకు యజురాదివేదంబు
లర్థి మ్రొక్కుచుండు నట్టినిన్ను
నెన్న నేల వేయునే... 73

టీ. తవిలి = పూని, రుద్రాయాతతావినే క్షేత్రాణాంపతయేనమః = రుద్రుడు ఎదురుగనుండి యుద్ధముచేయువాడు, క్షేత్రములకధిపతియును. మంత్రిణేవాణిజాయ = మంత్రియైనవాడు, వ్యాపారముచేయు వాడును. నిషంగిణఇషుధిమతే = అమ్ములపొదిగలవాడును, అని యజుర్వేదముమ్రొక్కుచుండుటచే శంభుఁడే సర్వకర్త.

సీ. ధృతిఁబూని 'వ్రాతపతిభ్యశ్చ' యని యెత్తి
చాటుచు శర్వుఁడే సర్వకర్త
దృష్టంబుగా 'గణపతిభ్యశ్చ' యని యెత్తి
చాటుచు శర్వుఁడే సర్వకర్త

ప్రేమతో 'విశ్వరూపేభ్యశ్చ' యని యెత్తి
చాటుచు శర్వుఁడే సర్వకర్త
దివ్యంబుగా 'రథపతిభ్యశ్చ' యని యెత్తి
చాటుచు శర్వుఁడే సర్వకర్త

ఆ. యని దొడంగి నిన్ను యజురాదివేదంబు
లర్థిఁ మ్రొక్కుచున్న యట్టినిన్ను
నెన్న నేల వేయునే... ౯౪

టీ. ధృతింబలాని = ధైర్యముపూని, వ్రాతపతిభ్యశ్చ = జనసమూహములకధిపతియైనవాఁడు, అని ఎత్తిచెప్పుచు, శర్వుఁడే = ఈశ్వరుఁడే, సర్వకర్త = సమస్తమునకుఁ గర్త, గణపతిభ్యశ్చ = గణములకధిపతియైనవాఁడు, విశ్వరూపేభ్యశ్చ = సమస్తరూపములుగలవాఁడు, రథపతిభ్యశ్చ = రథాధిపతులస్వరూపమైనవాఁడు.

సీ. తనర "త్వమేవ మాతాచ పితా" యని
యతిభక్తిఁ గొలిచె దివ్యాగమములు
సలి "నన్యథా శరణం నాస్తి" యని సదా
భక్తిఁ గీర్తించు మూలాగమములు
తెల్లంబుగా "త్వం గతి స్త్వం మతి శ్శైవ"
యని ప్రశంసించు శైవాగమములు
"దీనాశ్వరతి మంత్రహీనం క్రియాహీన"
మని స్తుతియించు సర్వాగమములు

ఆ. యట్టినీకు సాటియేది శ్రీవేదాంత
వీరభద్రశరణవేషరుద్ర
యిద్ధనిషంగయే... ౯౫

టీ. త్వమేవ మాతాపితాచ = నీవె తల్లివి తండ్రివి, అన్యథా శరణాం నాస్తి = మఱియొకవిధమున శరణములేదు, త్వం గతిస్త్వం మతిశ్చైవ = నీవే మాకు గతి నీవే మాకు సద్బుద్ధియైనవాఁడవును, దీనాః = దీనులు, మంత్రహీనమ్ = మంత్రములు లేనివారయ్యును, క్రియాహీనాశ్చ = క్రియలు లేనివారయ్యును, చరంతి = సంచరించుచున్నారు, శ్రీవేదాంతవీరభద్రశరణ వేష = వేదాంతస్వరూపుఁడా వీరభద్రావతారమున రక్షచేయువేషముగల వాఁడా, ఇద్ధనిషంగ=అందమైన అమ్ములపొదిగలవాఁడా !

సీ. శ్రీగురువే నమః శ్రీనీలకంఠాయ
శాశ్వతాంగాయ సర్వేశ్వరాయ
శ్రీధరవరదాయ శ్రీవ్యోమకేశాయ
వరదాయుధాయ మద్వల్లభాయ
శ్రీలయనేత్రాయ శ్రీదసన్మిత్రాయ
మద్వంశినే భక్తవత్సలాయ
శ్రీవామదేవాయ శ్రీమహాదేవాయ
శర్వాయ శంభవే శంకరాయ
ఆ. యనెడు నామ్మృదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తి ౯౬

టీ. శ్రీగురవే = శోభాయుక్తుండైన గురుస్వరూపుఁడు, శ్రీనీలకంఠాయ = అందమైన నల్లనికంఠముగలవాఁడు, శాశ్వతాంగాయ = శాశ్వతమైన అవయవములుకలవాఁడు, సర్వేశ్వరాయ = సమస్తమునకు అధిపతియైన వాఁడు, శ్రీవ్యోమకేశాయ = ఆకాశమే జటాజూటముగాఁ గలవాఁడు, వరదాయుధాయ=వరములనిచ్చు ఆయుధములుగలవాఁడు, మద్వల్లభాయ = నాప్రియుఁడైనవాఁడు, శ్రీలయనేత్రాయ=కాలాగ్ని నేత్రముగాఁగలవాఁడు,

శ్రీదసన్మిత్రాయ = సంపద నిచ్చు యోగ్యమైన మిత్రుఁడైనవాఁడు, మద్వంశినే = నావంశములోనివాఁడు, భక్తవత్సలాయ = భక్తులయందు వాత్సల్యముగలవాఁడు, శ్రీవామదేవాయ = అందమైనదేవుఁడు, శ్రీమహాదేవాయ = గొప్పతేజోరూపుఁడు, శర్వాయశంభవే=సుఖమునకు ఉత్పత్తిస్థానమైనవాఁడు, శంకరాయ = సుఖమునుచేయువాఁడు నగు ఈశ్వరునకు నమస్కారము.

సీ. తస్మై నమస్స్మృతతాప సంహారిణే
హరి సంహారాయ కాలాంతకాయ
తస్మై నమస్సుధాధవళ దేహాయ త్రి
లోచనాయ భవార్తి మోచనాయ
తస్మై నమః ఫణీంద్ర విభూషణాయ పి
నాకినే పార్వతీనాయకాయ
తస్మై నమో మహీంధ్రనికే తనాయ సం
తుష్టచిత్తాయ మృత్యుంజయాయ
ఆ. యనెడు నామృదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తి యే ... ౯౭

టీ. స్మృతతాపసంహారిణే = స్మరింపఁబడినంతనే. తాపమును సంహరించునట్టి, తస్మై = ఈశ్వరుని కొఱకు, నమః = నమస్కారము, సుధాధవళదేహాయ = సుద్దవలె తెల్లనయినదేహము కలవాఁడు, త్రిలోచనాయ = మూడునేత్రములుగలవాఁడు, భవార్తిమోచనాయ=సంసారపీడను విడిపించువాఁడు, ఫణీంద్రవిభూషణాయ = సర్పరాజములు భూషణముగాఁగలవాఁడు, పినాకినే = పినాకమను ధనుస్సుగలవాఁడు, పార్వతీనాయకాయ = పార్వతికి భర్తయైనవాఁడు, మహీంధ్రనికేతనాయ = కైలాసపర్వతము స్థానముగాఁగల

వాఁడు, సంతుష్టచిత్తాయ = సంతోషించినమనస్సుగలవాఁడు, మృత్యుంజ యాయ = మృత్యువును జయించినవాఁడు.

సీ. ఇష్టదాయ బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే
మత్పతయే ఓం నమశ్శివాయ
నస్పృహాయ జ్వాలనసంస్తంభరూపిణే
మత్పతయే ఓం నమశ్శివాయ
యుగ్రాయతే ప్రళయోత్పత్తిహేతవే
మత్పతయే ఓం నమఃశివాయ
మహితశాంతాయాది మధ్యాంతశూన్యాయ
మత్పతయే ఓం నమశ్శివాయ
యనెడు నామ్రృదూక్తు ... ౮౯

టీ. ఇష్టదాయ = ఇష్టమైనవాని నిచ్చువాఁడు, బ్రహ్మణే = బ్రహ్మస్వరూపుఁడైనవాఁడు, లింగమూర్తయే = లింగాకారమైనవాఁడు, మత్పతయే = నాకు ప్రభువైనవాఁడు, ఓం = ఓంకారస్వరూపుఁడు, అగుశివాయ = శివునికొఱకు, నమః=నమస్కారము, నస్పృహాయ = విషయములందు అభిలాష లేనివాఁడు, జ్వాలస్తంభరూపిణే = అగ్నిని స్తంభించినస్వరూపముగలవాఁడు, ఉగ్రాయ = భయంకరమైన రూపముగలవాఁడు, ప్రళయోత్పత్తిహేతవే = నాశనమునకు పుట్టుకకు కారణమైనవాఁడు, మహితశాంతాయ = పూజ్యమైనవాఁడు, శాంతమైనవాఁడు, ఆదిమధ్యాంతశూన్యాయ = ఆదిమధ్యము అంతములేనివాఁడు. అగు శివునకు నమస్కారము,

సీ. దుష్కర్మహర శివదో శివదో పాల
కురికి సోమేశ నిర్గుణినాశ
దురితభంజనశివదో పాల
కురికి సోమేశ త్రిగోప్రకాశ

దుష్టమర్దన శివదో శివదో పాల
 కురికి సోమేశ నిర్గుణప్రకాశ
దోషఖండన శివదో శివదో పాల
 కురికి సోమేశలఘు ప్రకాశ
ఆ. యనెడు నామ్రుదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తి యే ... ౯౯

టీ. దుష్కర్మహర=పాపకర్మము హరించువాఁడా! దురితభంజన = పాపములను భేదించువాఁడు, త్రిగోప్రకాశ = మూఁడు వేదములందును ప్రకాశించువాఁడా! దుష్టమర్దన = దుష్టులను నాశసించువాఁడా! నిర్గుణప్రకాశ=నిర్గుణమైన ప్రకాశస్వరూపుఁడా, దోషఖండన=దోషములను ఖండించువాఁడా! లఘుప్రకాశ = విశేషమయిన తేజోరూపుఁడా పాలకురికి గ్రామవాసియగు సోమేశా నామ్రుదూక్తులాలింపుమయ్య,
సీ. శివదో మహాదేవ శివదో సదాశివ
 శివదో శివాధిప శివదో శివదో
శివదో మహేశ్వర శివదో గిరీశ్వర
 శివదో మయామయ శివదో శివదో
శివదో జగన్నాథ శివదో మహాత్మేశ
 శివదో భవాంతక శివదో శివదో
శివదో విరూపాక్ష శివదో సురాధ్యక్ష
 శివదో నతాపేక్ష శివదో శివదో
ఆ. యనెడు నామ్రుదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తియే...లింగ. ౧౦౦

సీ. కాలభుజంగమాభీలతగడియ నీ
    క్షించి తలంకెద శివదో శివదో
మోహశార్దూలంబు ముట్టినఁ బోలేక
    చేడ్వడి వగచెద శివదో శివదో
క్రోధాగ్నికణములు కొని కాలనేనోడి
    చేతుల్విదల్చెద శివదో శివదో
శిథిలజరారాక్షసీభూతకోఁటఁ బెం
    చిననేఁ గలంగెద శివదో శివదో
ఆ. ఆడు నామృదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
    లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
    యీఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦౧

టీ. కాలభుజంగమాభీలతన్ = మృత్యువనెడి సర్పముయొక్క భయంకరరూపమును, ఈక్షించి=చూచి, తలంకెదన్= భయపడెదను, మోహశార్దూలంబు=మోహమనెడిపెద్దపులి. ముట్టినన్ = మీఁదపడఁగా, పోలేక, చేడ్పడి=పాడయి,వగచెదన్=బాధపడెదను. క్రోధాగ్నికణములు = కోపమనెడి అగ్నియొక్క తునుకలు, కాలన్గొని=కాళ్లతో నెత్తి, నేను ఓడి = వ్యాకులచిత్తుఁడనై, చేతులు విదల్చెద=చేతుల నిటునటుచిమ్ముదును, శిథిలజరారాక్షసీభూతకోటన్=శిథిలావస్థను గూర్చెడి ముసలితనమనురాక్షసి భూతమైకోటను, పెంచినన్ = వృద్ధిసేయఁగా, ఏను, కలంగెదన్ = కలఁతచెందెదను, నాఁడు = ఆనాఁడు, నామృదూక్తులుఆలింపుమయ్య

సీ. శివదో యబద్ధకుక్షిని బెంపనే కాని
    దేవ మిమ్ము భజింపఁ దెరువులేదు
శివదోయసత్యులచెంత నుండనె కాని
    జియ్య మీభక్తులఁ జేరలేదు

శివదో కుజనగోష్ఠిచేఁ దలంపనే కాని
తండ్రి మీశివగోష్ఠి తగుల లేదు
శివదో పరస్తుతుల్ చేసి క్రుంగెదఁ గాని
స్వామి మీమహిమయు చదువ లేదు
ఆ. యనెడునామ్మృదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦౨

టీ. అబద్ధకుక్షిని = అసత్యమైనపొట్టను, పెంపనేకాని = పెంచుటకే కాని. తెరువు=ఉపాయము, అసత్యులచెంతన్=అసత్యము మాటాడువారిసగ్గర, కుజనగోష్ఠిచే = దుష్టులతో మాటాడుటచే, శివగోష్ఠిన్=శివుని ప్రసంగమున.

సీ. సంసార మనునింద్రజాలంబులో మున్గి
చిక్కి భీతిల్లెద శివదో శివదో
అడియాస యను వేడిబెడిదంపునులిఁబడి
చింతలొంది దెద మది శివదో శివదో
పాపంబు చిక్కునఁబడి వెలువడ లేక
చిడిముడిపడుచుంటి శివదో శివదో
భవపాశములఁగట్టుపడి తెంపు లేక మ్రు
చ్చిలి వెచ్చనూర్చెద శివదో శివదో
ఆ. యనెడు నామ్మృదూక్తు లాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦3

టీ. సంసారమనెడి యింద్రజాలంబులో = గారిడీలో, భీతిల్లెద = భయపడెదను, అడియాస = చెడు ఆశ, బెడిదంపునులిఁబడి = కఠినమైన మెలఁ

తగులుకొనబడి, చింతలొంకొదన్ = వ్యాకులతలలోఁబడెదను, చిడిముడిపడుచుంటిని = చీకాకుపడుచుంటిని, భవపాశములకట్లు=సంసారపాశపుచిక్కులు, తెంపులేక = తెగుటలేక, ముచ్చిలి = దొంగిలింపఁబడి, వెచ్చనూర్చెదన్= వేడినిట్టూర్పులువిడిచెదను.

సీ. భావింపరానివి భావింపఁగోరుదు
నింక నాదురితంబు లెన్నఁ డణఁగు
చూడంగరానివి చూడఁగాఁ గోరునే
నిడుదృష్టి దోషంబు లెన్నఁ డణఁగు
చేయంగరానివి చేయంగ నూహింతు
నేఁగర్మదుర్దశ లెన్నఁ డణఁగు
ప్రసరింపరానివి ప్రసరింపఁగాఁ బోదు
నిఁక పాపబంధంబు లెన్నఁ డణఁగు
ఆ. నెన్నఁ డబ్బునాకు నెట్లు పావన మౌదు
భక్తి గురుకృపాప్రభావమహిమ
హేతుశుద్ధిమహిమ యే... ౧౦౪

టీ. భావింపరానివి = ఆలోచింపఁ గూడనివి, భావింపఁగోరుదున్= ఆలోచింపఁగోరెదను, దురితంబులు = పాపంబులు, ఇడుదృష్టిదోషంబులు = ప్రసరింపఁజేయు దృష్టియందలిదోషములు, కర్మదుర్దశలు = కర్మవలనిదురవస్థలు, ప్రసరింపరానివి = తాఁకరానివి, ప్రసరింపఁగాఁబోదును = తాకఁబోయెదను, పాపబంధములు = పాపసంబంధములు, (ఎన్నఁడబ్బునాకుభక్తి) గురుకృపాప్రభావమహిమన్ = గురువుయొక్క కృపామహిమచేత నెట్లు, పావనమౌదున్ = పవిత్రమగుదును? హేతుశుద్ధిమహిమ=కారణశుద్ధియొక్క గొప్పతనము.

సీ. రక్షింపవే కృపవీక్షింపవే సుమా
ర్గముఁ జూపి పెడగుమార్గములు మాపి
కావవే కలికాల బ్రోవవే సద్భక్తి
గలిగించి శత్రువర్గము లణంచి
త్రెంపవే సత్క్రియల్ దింపవే దుర్మతి
జంపవే రాగాదిసంచయములు
బోధింపవే భక్తి వేధింపవే బాధ
గాథలు మెలఁగి విరోధ మణఁపి
ఆ. యనెడి నాప్రభావ మాలింపుమయ్య పా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యీఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦౫

టీ. కృపవీక్షింపవె = దయతోఁ జూడవా ? సుమార్గము = మంచి మార్గము, పెడగుమార్గము = పెడత్రోవ, మాపి = నశింపఁజేసి, సత్క్రియల్ = పుణ్యకర్మలు, దుర్మతిన్ = దుర్బుద్ధిని, దింపవె = తగ్గింపవా? రాగాదిసంచయంబు = రాగద్వేషాదిదోషసముదాయము, బాధన్ = పీడను, వేధింపవే = పోఁగొట్టవా?

సీ. ఇలఁ దేనెఁబడి చెడ్డ యీఁగచందంబున
నొగిరాగమగ్నత నున్నవాఁడ
పాలలోపలఁబడ్డ బల్లిచందంబున
నుదితమహోద్వృత్తి నున్నవాఁడ
నలినూతిలోఁబడ్డ యెలుకచందంబున
బహుళకడగండ్లచేఁ బరగువాఁడ

నీరులోపలఁబడ్డ నేయిచందంబున
గుఱిలేని బాధలఁ గుందువాఁడ

ఆ. నన్నుఁ జూడుమయ్య నాపేదవెతకు యా
లింపుమయ్య కృపఁ దలంపుమయ్య
యోఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦౬

టీ. ఇలన్ = భూమియందు, తేనెఁబడ్డయీఁగ చందంబునన్ = తేనెలోఁ బడిన యీఁగవిధమున, రాగమగ్నతన్ = అనురాగమునందు మునుఁగుటతో, ఉద్రిక్తమహోద్వృత్తిన్ = బయలుదేఱిన గొప్ప ఉద్రేకముతో, నీరులోఁబడ్డ నేయిచందంబున = నీటిలోఁబడిన నేయివలె, గుఱిలేని = అంతులేని, బహుకడగండ్లచే = అనేక ఆపదలచే, పరగువాఁడన్ = ఒప్పెడువాఁడను, నాపేదవెతకు = బనాదినమయిన బాధతోఁగూడిన మొఱ్ఱ.

సీ. నీయందు సద్భక్తి నిష్ఠ లేమిక నున్న
బాధించుచున్న యాపదలు సాక్షి
నీదుపాదోదకనిష్ఠ లేమిక నున్న
గాఱించుచున్న రోగములె సాక్షి
నీప్రసాదామృత నిష్ఠలేమిక నున్న
దట్టించుచున్న దుర్దశలు సాక్షి
నీభక్తదాసోహనిష్ఠ లేమిక నున్న
నలయించుచున్న కర్మముల సాక్షి

ఆ. యని నిజంబు పలుకునట్టి నాపేదకు
యాలింపుమయ్య గదయ్య జియ్య
యోఁగదయ్య భక్తియే... ౧౦౭

టీ. భక్తినిష్ఠలేమి = యోగ్యమయినభక్తియొక్క నిష్ఠలేకపోవుటచే, పాదోదకనిష్ఠ లేమి = పాదజలమును తీసికొనునియమము లేకపోవుటచే, బాధించుచున్న = బాధపెట్టుచున్న, నీప్రసాదామృతనిష్ఠలేమి = నీప్రసాదమను అమృతముయొక్క నిష్ఠలేకుండుటచే, దుర్దశలు = దురవస్థలు, నీభక్తదాసోహనిష్ఠ = నీభక్తులకు దాసుఁడ నను బుద్ధి, అలయించుచున్న = పీడించుచున్న.

సీ. ఎలమి వేదాంతవీరేశ్వరబిరుదాంక
 ములు వ్రాయు పుస్తకమో యనంగ
ప్రమథులమహితానుభావముల్ పెక్కుచం
 దములఁజెప్పినపురాణమొ యనంగ
కీర్తింప బసవేశుగీతాదు లటులవ్రా
 యింపఁ గల్గినరుద్రవీణ యనఁగ
పాల్కురికయ్య ప్రబంధంబు లన్నింటిఁ
 బెట్టినయొడికంపు పెట్టె యనఁగ
ఆ. సమరు శరణుజిహ్వాలం దన్యవాదకో
 లాహలంబు సుధవిలాస మగుచు
 నెందు వెలయుఁగాక నే... ౧౦౮

టీ. ఎలమిన్ = సంతోషముతో, వేదాంతవీరేశ్వరుబిరుదాంకముల్ = వేదాంతప్రతిపాద్యుఁడైన వీరేశ్వరునియొక్క బిరుదచిహ్నములు, ప్రమథులమహితానుభావముల్ = ప్రమథగణము పూజ్యప్రభావములు, బసవేశుగీతాదులు = బసవేశ్వరునిపాటలు మొదలయినవి, పాల్కురికయ్య = పాల్కురికి సోమనాథుని, ప్రబంధంబులు=ప్రబంధములలోనివిషయములు, శరణుజిహ్వలందు = శివభక్తులజిహ్వలలో, అమరుక్ = అమరుగాక. సుధవిలాసము = అమృతముయొక్క విలాసముగలదై.

సీ. ధర్మార్థులకు దాసధర్మసంపత్తియు
నర్థార్థులకుఁ గామితార్థములును
ఆయురర్థులకు దీర్ఘాయుసమృద్ధియు
మోక్షార్థులకు శుద్ధమోక్షపథము
రాజ్యార్థులకును సామ్రాజ్యసంపత్తియు
జ్ఞానార్థులకును సుజ్ఞానములును
యోగార్థులకు బహుయోగాభివృద్ధియు
మోక్షార్థులకు శుద్ధమోక్షపథము

ఆ. నెనయ నెవ్వరేని యిది వ్రాసి చదివిన
సీసశతక మతివిశేషముగను
నేల కలుగకుండు నేకామ్రగురుచిత్త
నలినభృంగ సోమనాథలింగ. ౧౦౯

టీ. ధర్మార్థులకు = ధర్మమును గోరువారికి, అర్థార్థులకు = ధనమును గోరువారికి, ఆయురర్థులకు = ఆయుర్దాయమును గోరువారికి, పుత్రార్థులకు = పుత్రులను గోరువారికి, యోగార్థులకు = చిత్తనిరోధమును గోరువారికి, మోక్షార్థులకు = మోక్షముఁ గోరువారికి, శుద్ధమోక్షపథము = పరిశుద్ధమైన మోక్షమార్గము

అన్యవాదకోలాహలము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1919

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము	...	2	0
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము	...	0	10
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	6
ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:—			
ఆది సభాపర్వములు ,,	...	4	0
ఆరణ్యపర్వము ,,	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	...	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	...	4	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు,,	...	4	0
శాంతిపర్వము ,,	...	4	0
అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	4	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	...	11	8
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	7	8
శాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము—జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారిది			
3 సంపుటములు	...	15	0
డిటో 7 ,,	...	18	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
గరుడాచలము-యక్షగానము, పెద్దచ్చు	...	0	3
గీతమంజరి, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము	...	0	4
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	..	1	12
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది		1	8
చెన్నపురీవిలాసము		0	8
చెన్నబసవపురాణము	...	2	8
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందము)	...	2	0
జైమినీభారతము	...	2	8
తెలుఁగుసమస్యలు	...	0	3
దసరాపద్యములు	...	0	4
దశావతారచరిత్ర	...	3	0
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	[illegible]
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	8
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	1	8
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు	..	2	4
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	4
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	8
పల్నాటివీరచరిత్రము	...	3	8
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	1	8
డిటో కాలికోబైండు	...	2	0
డిటో వేంకటనాథ రాజకవికృతము	...	1	8
డిటో కాలికోబైండు	...	2	0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	...	1	12
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	1	0
,, సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	3	0

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
భాస్కరరామాయణము	...	8	0
భక్తిరసశతకసంపుటము I (20) శతకములు	...	3	0
" II "	...	3	0
" III "	...	8	0
నీతిశతకసంపుటము I "	...	3	0
మల్లభూపాలీయము, నీతిశతకము, ఎలకూచి బాలసరస్వతికృత, టీకా		1	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున తెల్లకాగితములమీద ముద్రితము	...	5	0
మార్కండేయపురాణము	...	3	0
మొల్లరామాయణము	...	1	8
యయాతిచరిత్ర, పొన్నిగంటి తెలగనార్య	...	1	0
యయాతిచరిత్రము, ఆకొండి వ్యాసమూర్తి	...	0	3
రత్నపరీక్ష, సాంద్రతాత్పర్యము	...	0	4
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	...	6	0
రంగరాయచరిత్రము	...	0	12
రాఘవపాండవీయము, సటీక	..	4	0
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	6
రామరాజీయము	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	2	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక	...	1	8
వసుచరిత్రవిమర్శనము	...	1	4
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద	...	1	[illegible]

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.